

קנג פי' הטור שמות על התורה

א (א) ואלה שמות בני ישראל. כתב ר' אברהם על כן חזר ומנאס כאן לפי שהזכיר בסוף הספר כי ראה יוסף לזניו בני שלשים הזכיר כאן כי גם אחיו צדקה היו מעטים ופרו ורצו. והרמז"ן פי' לפי שרצה למנות ענין הגלות מעת דתם כי אז התמיל הגלות לכך חוזר אל תחילת הענין שהוא מפסוק וכל זרעו הביא אתו מזרימה ושם כתוב ואלה שמות וגו' ולזו הפסוק בעלמו החזיר כאן כי אע"פ שהם צ' ספרים הסיפור מחובר צדצרי' צאים זה אחר זה וכאשר הזכיר צנני יעקב קיטר צנני צניו וכל זרעו והחזיר הכלל כאשר אמר שם כל הנפש הצא' לצית יעקב מזרימ' ע': (ו) וימת יוסף. פי' ר"ל שצא לומר כי מת בגדולתו וגם אחיו לא ראו ימי רעה: וכל הדור ההוא. פי' ר' אברהם שחזר על מזרים לפי שאמר אחר כך ויקם מלך חדש ייל מזרים: (ז) ובני ישראל פרו. לומר אע"פ שהיו מענים אותם מדי שלא יפרו אעפ"כ פרו וישראו כשראים שיולדים תאומים: וירבו. שלא מתו בדרך העולם: ויעצמו. שהיו גדולי עצמות ובעלי כח אע"פ שולדו תאומים: במאור מאור. ואין יכולין להיות יותר: (ח) ויקם מלך הרש. פי' רבי אברהם שלא היה מורע המלוכה כמו הקים צני את עצדי עלי: (י) הבה נתחכמה לו. ולא רצה פרעה ועצדיו להכותן בחרצ כי זה תהיה צנידה גדולה להרוג חנם העם אשר צאו צארנו צמלות המלך הראשון ולא ישמעו לו עם הארץ וגם כי היו צני מנשה ואפרים גדולים וקרוצים למלכות וגם צני ישראל היו רצים וילחמו כנגדם אלא הטיל עליהם מס כי כן דרך לעלות מס למלך ואחרי כן זיה צסתר המילדות להרוג הנערים הזכרים ואפי' היוולדות עצמן לא ידעו צכן ואחרי כן זיה לכל עמו כל הצן הילוד היאורה תשליכוהו ולא זיה לשרי העצמים אשר לו להורגם בחרצ אז ששליכם היאורה אלא אמר לעם כאשר ימצא כל אחד ילד יהודי ישליכוהו היאור ואם ילעק אצו הילד לשר העיר יאמרו לו שיביא עדים ויעשו צו נקמה הכל להתחכם להם צערמה וכאשר הותרה רועת המלך היו המזרים מחפשים הצמים ונכנסין שם צלילות ומתנכרין ומוציאין הילדים משם על כן נאמר ולא יכלה עוד הצפינו וזה לא עמד אלא ימים מעטים כי צלדת אהרן לא היתה הגזירה וצלדת משה נתצטלה אזלי צת פרעה צחמלתה עליו אמרה שלא יעשה כן אז שהיתה על פי האינטגנינות כדצרי רצותינו וזה טעם האומרים למשה הצאשתם את ריחינו צעיי פרעה וצעיי עצדיו וגו' כי עד עתה היתה צמרמה ועתה ימצאו טענה לומר שאנו מורדים צמלכות ויהרגו אותנו בחרצ ולא ינטרכו לטענה: ועלה מן הארץ. פירש"י כאלם שתולה קללתו צאחרים ועלינו מן הארץ. ויש לפרש כפשוטו ונלחם צנו וישלול שלל ולצו צו ועלה לו מן הארץ אל ארץ כנען עם כל אשר לנו: (יא) שרי מסים. שם על העם לקחת מהם אנשים לעצודת המלך ומינה על העם שרים מן המזרים

פ"י הטור שמות קנ"ד על התורה

לקחת מהם אנשים כרונס אנשים לצורך העבודה שיהיו חדש או יותר בעבודת המלך ושאר הימים צציתו והשרים ליוו שיצנו מסכנות לפרעה במם הוה וכאשר ראו כי לא יזיק זה לעם אלל עדיין פרים ורצים גורו שיעבדו מלרים את העם וכל איש מזרי שינטרך לעבודה ימשול לקחת מהם אנשים שיעשו מלאכתו לכך נאמר ויעבדו מלרים שכל מלרים נשתעבדו בהם ועוד גזרו עליהם עבודות קשות צחומר וצלצנים כי מתחלה היו השרים נותנין להם לצנים והיו אנשי המם צונין הצנין ועתה הוסיפו בעבודה וליוו שיהיו מצילין עפר ועושין החומר ולא יתן להם מצית המלך רק התצן ונותנים הלצנים לאנשי המם הצונים לעשות הצנין וגם כי העבודה הקשה אשר לפרעה ולמלרים בשדה כגון החפירות והולאות הזבלים וגם היו רודים אותם לדוחקם שלא יעומו ומכים ומקללים אותם וזהו שכתוב את כל עבודתם אשר עבדו בהם צפרך והיה המלך מפרנסם בלחם לר כמנהג פועלי המלך וזהו מאמר המתארים זכרנו את הדגה אשר נאכל צמלרים חנם וגו' כי הדגה צמלרים רצה והיו לוקחין מן הדגין אותם צמלות המלך והיו לוקטים מן הגנות קישואים ואצטריחים צמלות המלך ורצותינו אמרו עבדים לפרעה ולא עבדים לעבדים א"כ ויעבדו מלרים חוזר על שרי המסים אשר לפרעה: (יב) וכאשר יענו אוחו כן ירבה. כמו צימים שלא עינו אותם: וכן יפרוץ. שעצר החוק צפריה ורציה כמו פורץ גדר. ולפי הדש יותר שהיו מכונין לענותם כדי שלא יפרו הקצ"ה מכון להפרות ולהרבות ועל כן שצט לוי שלא היה בכלל וכאשר יענו שלא היו עושים עבודה לא היה בכלל כן ירצה וכן יפרוץ ועל כן תמלא בכל המניינים שהיו פחותים בכל המניינים מכל השצטיים. (כא) ויעש להם בתים. פ"י שהרצה להם צנים שפרו ורצו מאוד עד שהיו אומרים אלו צני שפרה ופועה וצית לשון צנים כמו צית יעשה לך והוא פ"י שיתן לך צן יושב על כסאך. וי"מ ויהי כאשר יראו המילדות את האלהים ולא הועיל לפרעה מה שצויה להם להורגם ויעש להם פרעה גזירות צתים שהוסיצ ישראל צין צתי מלרים כדי שידעו עת לדתן או צתים ממש שעשה צתים ידועי' שלא ילדו אלל צהם. ויש מפרשים צתים שנתנן צצית הסוחר כמו והולאתנו מן הצית הזה:

ב (א) וילך איש מבית לוי. דרשו רצותינו שהלך אחר עלות צתו. ור' אברהם אמר כי צערים רצים היו יושבים ישראל וזאת האשה היתה ישבת צעיר אחרת. וכתב הרמב"ן ומה צורך שיזכיר הכתוב ההליכה ועל דעתי צעבור שלא חשש בגזירת פרעה ולקח לו אשה להוליד צנים אמר הכתוב כן כי כל המודרו לעשות ענין חדש אומר כן כמו וילך ראובן וישכב וילך ויקח את גומר צת דצלתים. ולא הזכיר הכתוב לא שם האיש ולא שם האשה כי היה צריך לייחס לציבהם וכל משפחתם ועתה קיאר הכסוק עד לידת מושיע

קנה פי' הטור שמות על התורה

ואז ייחכו וגם שאר השצטים צעצורו: ויקח את בת לוי. דרשו רבותינו שהם לקוחים שניים ועל דרך הפשט היה תחלת נישואין ואין מוקדם ומאוחר צפרסה והיה זה קודם גזירת פרעה וילדה אהרן ומרים ואח"כ גזר פרעה כל הבן הילוד ולא הזכיר הכתוב לידת אהרן ומרים כי לא היה בלידתם דבר מיוחד. פירש"י שחזרה לנערותיה ודר' מדלל כתיב את יוכבד בת לוי אלא קרי לה בת סתם שנעשית כבת: (ב) ותרא אותו כי טוב הוא. פירש"י אע"פ שגולד לוי חדשים ויוס אחד עמדו כל חיבריו כאלו נולד בזמנו. וי"מ כי טוב הוא מלשון וכשבעה לחם ונהיה טובים פי' יפים: (ג) ולא יכלה עוד הצפינו. פירש"י שזנו ט' חדשים והיא ילתו לו' חדשים ויוס אחד ומיהו אית' למ"ד צפ"ק דסוטה שהיתה מעוברת ממנו ג' חדשים קודם שהחזירה והס לא מנו לה אלא משעה שהחזירה ולפ"ז אין צריכין לומר שגולד לו' חדשים דלדידה אס נולד לו' היתה יכולה להצפינו ו' חדשים אס לא שנאמר שהס בדקו אחריה ו' חדשים משנשאה מפני חשש שמא תלד לו' והיא ילתו לסוף ג' אחר הנישואין דהיינו לו' עם ג' שקודם הנישואין: (ה) ותרד בת פרעה לרחוץ על היאור. פירש"י סרס המקרא ופירשהו ותרד בת פרעה על היאור לרחוץ בו. והרמב"ן כתב ולאפשר לפרש שהיו ציפור מעלות והיא ירדה מארמון המלך לרחוץ במעלה הראשונה אשר ציפור וראתה התיבה רחוק ממנה ותשלח את אמתה ותקחנה. או יי' כמו לרחוץ ציפור וכן ונתת אותם על סל אחד: (ו) והנה נער בוכה. פירש"י קולו כנער. וכתב הרמב"ן כבר דחו זה דא"כ עשיתו למשה רבינו צעל מוס. ורבינו אברהם כתב שהיו חיבריו גדולים כנער והזכיר זה ליופיו כי צעצור טוב ויופיו חמלה עליו. והנכון שנפרש צו שצכה כנער צמרינות וצוריות ולכך חמלה עליו. ובמדרש יש ילד הוא ומנהגו כנער צא גבריאל והכה למשה כדי שיצכה ושתתמלא עליו רחמים ועל דעתי שאין צריך לכל זה כי הילד צפת הולדו יקרא נער כמו מה נעשה לנער הילד ונקרא ילד והוא גדול כמו שמצינו ציסמעאל: ותאמר מילדי העברים זה. לפי הפשט נתפס אל לבה המעשה כאשר ה' כ למה ישימו שמה מצרי אלא עברי נתנו שמה להצילו ורבותינו דרשו שראתה אותו מהול: (י) ותקרא שמו משה. כתב ר' יוסף קמחי ה' ראוי לקרותו משה כי מן המים משיתיהו כמו קנוי מן קנייתיהו אלא שבת פרעה לא היתה יודעת עיקר הלשון להפריד בין פועל ופעול ונודמן מן השמים לפי שה' מושה את ישראל מגלותם: (יא) ויגדל משה ויצא אל אחיו. תחלה כתיב ויגדל הילד עד שלא ה' צריך לגומלה אותו ואז הביאתו לבית פרעה ואח"כ גדל וה' לאיש דעת ויאל. לאחיו כי הגידו לו אשר הוא יהודי: מכה איש עברי מאחיו. כתב ר' אברהם אחר שכתב עברי למה אמר מאחיו אלא מאחיו ממשפחתו כמו כי אנשים אחים אנתנו: (יד) מי שמך

קנו

על התורה

שמות

פי' הטור

לאיש . והלא אתה נער ואפי' אם היית איש והלא אייך שר והלא אם היית שר אייך שופט ואפי' אם היית שופט אייך עלינו: הלהרגני אחה אומר . מלמד שהרגו צה"ל המפורש אפי' דכתיב ויך את המלרי מלינו הכלה דידור דכתיב הכה ליהן צה"ל פיו ואפי' דאמר גם ענוש לנדיק לא טוב ואפי' צמינים שאני הכא שהי' חייב מיתה שצא על אשת איש כדדרשינן ויפן כה וכה שראה מה עשה לו בצצית וצצדה . וכתיב הרמז"ן ואם הרגו צה"ל המפורש מי הגיד לרשע כי משה הרגו ואולי סמך ידו עליו וקיללו צה"ל וזהו ויך אז מפני שנפל מת לפניו פחד משה שיעלילו עליו וקצרו צחול והרשע ראה זה וידע שהוא הי' הגורם אז חשב שהרגו צה"ל כי לא ראה רק קצורה . ועל דרך הפשט אתה אומר פירושו אתה חושב כי מלינו אמירה על מחשבת הלצ אמרתי אני צלצי: אכן נודע הדבר . פי' ר' אברהם אם כן . ורש"ס פי' אכן אך כן פי' אינו כמו שהייתי סבור אך כן הוא ודאי נודע הדבר: (טו) ולכהן מדין . לא הזכירו צה"ל כי איננו ידוע אלא מן הפסוקה שהוא נכבד צכהונתו והוא יתרו דכתיב וישב אל יתר חותנו ויתר ויתרו הכל אחד כמו אליה ואליהו ואחר שנתגייר נקרא חוצב דכתיב ומצני חוצב חתן משה כי כן דרך כל המתגיירים לקרום להם שם ישראל והוא צן רעואל דכתיב ויאמר משה לחוצב צן רעואל והא דכתיב ותצאנה אל רעואל אציהן אצי האצ יקרא אצ כמו אלהי אצי אברהם ומפני שהי' יתרו נטרד צכיהונו ולא הי' מנוי צציתו צאו אל הזקן והא דכתיב ויואל משה את האצ הוא הכהן הנזכר למעלה: ותבאנה ותדלגנה . פי' הרמז"ן וצכל יום היו הרועים דולים ומשקים תחלה ואירע אותה היום שאלו הנשים קדמו והיו סבורות שיכולו להשקות קודם שיצואו הרועים ומלאו הרהטים ותחך כך צאו הרועים ויגרשו מן הרהטים להשקות תחלה כמנהגם ומשה חרה לו על החמם והלין שכיון שמלאו הרהטים היו המים שלהן וגם דלה דלה להם כי לא הספיקו הרהטים לכל לאנס וזה מדוע מהרתן צא ואמרו איש מלרי הילנו מיד הרועים שמגרשים אותנו צכל יום צצואינו לרהטים תחלה: (יט) איש מצרי . הי' מתנכר על שהי' צורח . וצמדש יש משה שלא קרץ שמו על שם עברי לכן לא זכה ליקצר צארץ אצל יוסף שקרא שמו על שם עברי דכתיב ושם אתנו יעבר עברי זכה ליקצר צארץ . וצשמות רצה דורש איש מלרי על שם המלרי שהרג משה והוארץ לצרוח מפניו ועל דיו ניאלו בן משל לערוך שנסך את האדם וצרח מפניו לנכר וראה תינוק טצוע צנהר להיליו קצחו התינוק אמר לתינוק לא אני הבלתיך אלא הערוך צצרחתי טפניו: וישק את הצאן . צאננו לא נאמר אלא האן שנסתלמה צרכה צמים עד שהי' מספיק לכל האן: (כ) ויאמר וגו' למה עזבתן את האיש . כתב רצינו אברהם תפש הכתוב דרך קצרה שלא כתב ותקראן לו כי ידוע מדרך הסצורא שן עשו: (כג) ויהי

קנו פי' הטור שמות על התורה

בימים הרבים ההם. דרשו רבותינו לפי שהיו ימים של לער קורא אותם רצים. וכתב הרמב"ן שאין דרך לומר צימים ההם וציוס ההוא רק על הזמן העומד אשר יזכיר בו המאורע אבל לאחר העת רגיל לומר ויהי אחרי כן והי' ראוי לומר זכאן ויהי אחרי ימים הרצים ההם וימת וגו' מדכתי' צימים הרצי' ההם דרשו בו שהיו של לער ורומז לזמן ההוא ומ"מ מיום שמת מלך מצרים וילעקו בני ישראל ותעל שועתם ימים מועטים היו. ונוכל לפרש ויהי צימים הרצים ההם שהם ימי עינוי לגלות שהם רצים מאוד כל הימים שהי' משה צורח מפני פרעה כי מנעוריו צרח דכתיב ויגדל מיד וינא אל אחיו כאשר גדל ועמד על דעתו והגידו לו כי הוא יהודי וציוס ההוא הכה את המצרי וציוס השלישי הלשיטוהו וצרח והי' צן י"ב שנה כאשר הזכירו רבותינו ועל כל פנים לא הגיע לכ' וצעמדו לפני פרעה הי' צן פ' א"כ עמד כמו ס' שנה צורח לפני פרעה ונראה כי בצוף הזמן צל לארץ מדין וגשאל לפורה כי כשהי' לו הדבור עדיין לא הוליד ממנה רק גרסום אבל לא הזכיר הכתוב צצריחתו רק וישב צארץ מדין וישב על הצאר שלא. נתחדש צימים האחרים ענין שיצטרך הכתוב לספרו כי הצורח מן המלכות לא יתעכב צעיר מושב אלא מתחצא ממקום למקו' ומגוי אל גוי ומתנכר בצוף הזמן צל למדין וישב שם וזהו טעם וישב צארץ מדין כי ראוי הי' לומר וילך אל ארץ מדין אלא רמז שלא ישב צעיר עד לצבוף שצא אל ארץ מדין ומפני שהזכיר הכתוב צריחתו מפני פרעה וצצתו צמדין וליהוה הקצ"ה לחזור למצרים והי' נראה שכל המעשים האלו היו מיד זה אחר זה צשנה אחת לכך צל הפסוק לרמוז הענין כאשר הי' ולאמר ויהי צימים הרצים ההם שהי' משה צורח מפני פרעה ועמד צמדין מהם ומת צימים ההם בצופס מלך מצרים והי' למשה גילוי שכניה ושב למצרים וגאלס ועל כן לא אמר ויהי אחרי ימים רצים כי הי' צמשעמו משצת משה צמדין ולא היו הימים הרצים ההם רק צכל המסופר למעלה: וימת מלך מצרים. פירשו רבותינו שנצטרע ושוחט תינוקת מישראל ורוחן צדמס. ועל דרך הפשט מנהג צעצדים למלך צליעל שמקוים למותו וכאשר ראו שמת המלך ומלך אחר רשע מן הרשאון על כן ויתנחו. וי"מ לפי שדרך הוא כשמת המלך להתיר כל האסורים וכשמת המלך התיר כל האסורים ואת אסירי בני ישראל לא פתח ציתה אז ויתנחו: (כה) וירא וגו' וידע אלהים. פירש"י נתן אליהם לצ ולא העלים עיניו מהם כי מי שאינו מכיר מי שהולך לפניו ארי כאלו אינו רואהו ואף אם מכירו ואין להצתו צלצו כאלו אינו רואהו ועל כן אמר וירא אלהים שנתן לצו לראות העשוי להם אז וידע שהכירם. ור' אצרהס פי' וירא את החמס העשוי להם צגלוי וידע הנעשה עמהם צמתר. כתב הרמב"ן הזכיר הכתוב טענות רצות צגאלותם וישמע אליהם את נאקתם ויזכור אליהם את צריתו וירא אליהם וידע אליהם כי ידעתי את

שמות

פי' הטור

קנח על התורה

מכאוביו לומר אע"פ שנשלב הזמן הנגזר עליהם לא היו ראויין לגאול כמו שמפורש ציחוקאל אלא מפני הנעקה קיבל תפלתם :

ג (א) ויבהג את הצאן אחר המדבר . פי' ר' אברהם שהיו מדין סרים

אל משמעת פרעה ענ-כן הושרך להיות רועה לאן שלא יעמוד ציישוב אולי יכירוהו וכאשר אמר לו השם שמת פרעה ועבדיו שצרח מהם אז אמר ויילני מחרצ פרעה: אל דר האלהים הרבה. יש תמיסין האך הרחיק כל כך לרעות האלון שמדין צמרח וצפרקי ר"ל יש שהלך אצלו של משה מ' ימים צלא אכילה: (ב) וירא מלאך ה'. תחלה אמר וירא מלאך ה' ואחר כך אמר וירא ה' כי סר לראות ויקרא אליו אלהים ועל כן אמר ר' אברהם כי האלהים הוא המלאך הנזכר כמו כי ראיתי אלהים פנים אל פנים אע"ג דכתיב אלהי אביך כי ידבר השליח צה"ל בשולח. וכתיב הרמז"ן ואינו נכון שמה גדול הנצואה לא יסתיר פניו ממלאך וכתיב הוא כי רבותינו אמרו צ"ר שהוא מיכאל ר' יוסי הארוך צכל מקום שהיו ראויין אותו היו אומרים שם רצונו הקדוש כך כל מקום שמיכאל נראה שם כבוד השכינה נתכוונו לומר מתחלה נראה אליו מיכאל ושם כבוד השכינה והוא לא ראה הכבוד כי לא הכין דעתו צנצואה וכאשר כיון לצו וסר לראות נתגלה אליו כבוד השכינה: והנה הסנה בוער. פי' דולק צאש והא דכתיב מדוע לא יצער הסנה פי' למה לא ישרף ולא יאכל כמו פשתים אשר צערו צאש. אי נמי יצער מלשון צעור כמו וצערת הרע מקרצך. ויש דוחקים לפרש אסורה נא ואראה מדוע לא כלומר למה אינו כלה אלא יצער הסנה תמיד והוא צוער ואינו כלה: (ד) ויקרא אליו אלהים כותך הסנה. פי' מקום קוים והוא מקום טברה שאין רגל צני אדם וצבהמה מזויין שם ועל כן נגלה לו שם ור' אברהם כתיב שנקרא הר סיני צעצור הסנה: משא משה. צלא פסיק כמו אברהם אברהם יחק יחק יעקב יעקב משה פה אל פה אדבר צו צלי הפסק: (ה) אל תקרב הלוים. שעדיין לא הגיע למעלתו הגדולה צנצואה כי צבר סיני נגש אל הערפל אשר שם האלהים וכן ענין הסתרת פנים שעדיין לא עלה למה שנאמר צו ותמונת ה' יצט: שר בעליך. צמשה וציחוקאל כתיב נעליך וציהושע כתיב נעליך לפי שמה ה' רועה וה' לו מנעלים גדולים כדרך הרועים וכן יחזקאל חקלאה אצל יהושע ה' לו מנעלים קטנים כדרך השרים לכך אמר נעליך שהיו נראים כאחד. צמשה כתיב אדמת קודש הוא וציהושע כתיב קודש הוא לפי שצמשה ה' כל הבר מקום קדוש אצל ציהושע לא ה' קודש אלא מקום עמידתו ולכך לא אמר אדמת קודש ולא מלינו זה הלשון צה"ל מקום אלא צמשה ויהושע לפי שכל הנביאים לא נתנצחו אלא צה"ל ישראל פי' התחלת נביאותם דכתיב משא גיא חיוון אצל משה תחלת נביאותו ה' צמוה

קנט פי' הטור

שמות

על התורה

לארץ וכן יהושע ולא נאמר כאן ויעש משה כן כמו שכתוב ציהושע ולאפשר כי משה לא קירב שם קודם ולא הולך לחלוץ: (ו) אנכי אלהי אביך. דרשו רבותינו אלהי עמרם אביך. וכתב הרמב"ן רונס לומר כאלו אמר אלהיך ורצה ליחד שמו על הצדיק שמת ולא על המי ואחר כך אמר אלהי אברהם יצחק ויעקב שהוא אלהי ישראל כלם. ור' אברהם פי' אמר אלהי אביך על אברהם כי הוא החל לקרוא צדק ה' ואח"כ הזכירו צדק וזיך אליו שאר האבות. ועל דרך הפשט כמו אלהי אבותיך וזכיר יחיד במקום רבים אלהי כל אב מאבותיך כי כלם יקראו לאיש אב וכן אלהי דוד אביך כמו אלהי אבי וארוממנהו אלהי אבותי: (ז) ויאמר ה' ראה ראיתי. אע"פ שכל הפרשה צדק אלהים הגבור כאן שם של ד' אותיות מדת הרחמים צענין החמלה על העם: ראה ראיתי. פי' ר' אברהם החמם שנעשה להם צדק שלא יראוהו בני אדם אני ראיתי ואת לעקתם ששומעין הכל אני שמעתי ומה שיש בלבו המכאוב אני ידעתי: (ח) אל ארץ טובה ורחבה. שצד הארץ תחלה שהיא טובה לאמר שאורה טובה לבני אדם וכל טוב ימלא זה ושהיא רחבה שיעמדו זה כל בני ישראל במרחב. או פי' רחבה שיש זה רחבות שפלה ועמק ומישור גדולים וקטנים ואין רוצה הרים וגאיות ומור ושצח אופה שהיא ארץ מקנה שיש זה מרעה טוב והמים יפים ויגדל החלב צדמות כי אין הצדמות צריאות ומרצות חלב כי אם צמים הטובים ועשצ רב ואויר טוב וצעצור שימלא זה צלחו וצמרום הרים ואין הפירות שם שמיים ויפים אמר כי היא שמנה ופירותי' שמרים ומתוקים עד שתצוב כלה צדק מהם והנה שצחה על כל טוב ה' על דגן ותירוש ויילך וצני לאן וצקר: אל מקום הכנעני. מה שלא אמר אל ארץ הכנעני כמו שאמר צשאר המקומות לרמו שירשוה ויכרתום וישבו במקומם ולא שיהיו יושבים צקרצם: הכנעני והחתי והאמורי והפריזי והחוי והיבוסי. ולא הזכיר הגרשי אולי לא היתה ארצו וצת חלב ודבש. אי נמי לכך לא הזכירו כאן ולא צפסוק ילך מלאכי לפניך שאינו מזכיר אלא אלתם שנלחמו והכריתום כדכתיב צקרא דלקמן והכחדתיו ואלו גרשי עמד ופינה. ור' אברהם כתב ולא הזכיר הגרשי כי הוא קטן מהשצעה וכתב עוד כיון שששה גוים מצני כנען והזכיר למה הזכיר כנען ופי' כל הארץ נקראת ארץ כנען כי הוא שם הכולל שהוא המין והפריזי הוא לידון ושאר הצנים המזכרים מעטים וכללם הכתו' צדק הכנעני: (יב) וזה לך האות כי אנכי שלהתיך. כתב הרמב"ן רבו הפירושים צזה הפסוק והנכון צדרך הפשט צשציל שהקצ"ה אמר למשה צ' דברים שציל את ישראל מיד מצרים ועוד שיעלה אותם אל מקום הכנעני והשיצו משה מי אנכי כי אלך אל פרעה ועוד האריך אוליאת את בני ישראל ממצרים כמו שאמרת להעלותם לארץ כנען כי לא יחשצוני ללכת אחרי אל ארץ עמים גדולים ועצומים ולהורישם כי ההללה

פי' הטור שמות על התורה קס

מיד פרעה אינה תלו' בהם כי הם ישמע פרעה יקל עולו מעליהם וינילם או יגרשם מארצו בעל כרחם ועוד כי הם בעצמם ישמעו אל כל אדם שיאמר להנילם אצל ללכת אחרי להוריש גוים גדולים ועלומים לא ישמעו לי ועל זה אמר לו הקדוש ברוך הוא אל תירא מפרעה כי אנכי אהיה עמך וזה לך האות אל העם כי אנכי שלחתיך כי צהוייך את העם ממזרים תעבדון את האלהי' על הבר הזה ומאז יקבלו עבודת השם ללכת אחרי מצותי וגם כך יאמינו לעולם ללכת אחריך אל כל מקום אשר תאמר וכמו שנגלתי לך על הבר הזה בלכת אש כן יהיה לעיני כל העם בעבדס אותי אל הבר הזה והנה למשה אות שלא יפחד מפרעה צמה שהצטיחו להנילו ולישראל יהיה להם אות שלא יפחדו מן העמים צבואם אל הר סיני כי ללכת ממזרים ברוח פרעה אל מקום קרוב דרך ג' ימים ודאי ישמעו ולא ישאלו אות. ור' יוסף קמחי פי' וזה לך האות כי תמיד עמך אני צבואך לפני פרעה ותמלא חוזק בלבך ויסור המורך מלבך וזה לך האות גדול ואשר אמר אחר כך צהוייך את העם ממזרים סיפור הדברים שהודיעו שעתידין ישראל לקבל התורה שם ולעבדו: (יג) ואמרו לי מה שמו. כתב הרמב"ן הפסוק הזה אומר לך דורשני כי לא יתכן שאמר משה מה שמו מה אומר אליהם להיות אומר להם אות שיאמינו זו כי שאלת שמו ואמרתו להם אינה אות שיאמינו זו למי שלא יאמין זו תחלה כי מה ראייה יש שיאמינו לדבריו שהודיעו להם שמו והנה אחרי שהודיע השם הגדול אומר והם לא יאמינו זו. ור' אברהם אומר כי שאלו מה שמו משמותיו יאמר לישראל כי צאל שדי לא יעשו אותות רק בשם הגדול. ולא נראו דבריו כי עדיין לא נאמר למשה שיעשה אותות ומופתים במזרים אלא שיוציאם ממזרים ויעלם אל ארץ טובה וצבם אל שדי יכול להוציאם וללכת העמים וצוה השם נח אברהם לצדו המלכים ועוד כי יעקב אומר והיה אלהים עמכם והשיב אתכם אל ארץ אבותיכם ויוסף אומר פקוד יפקד אלהים אתכם והנה הפקידה באלהים אלא כך הוא הענין שמה ודאי צבת ההוא ה' אז צבחה וגדול צמעלת הנצוה וציקס לידע צאיזה מדה הוא שנות אליהם ואמר הנה ישאלוני על שליחותי כי הוא צמדת אל שדי שעמדה לאבות או צמדת רחמים עליונית שיעשה צה אותות ומופתים וזה שאל מפני שאמר לו אנכי אלהי אביך ולא פי' לו שם משמותיו הקדושים ושמע משה שהצטיחו על מעמד הר סיני ומתן תורה וידע כי התורה לא נתתן צאל שדי הנוכר צאצות רק צבם הגדול צבו ה' העולם ועל זה שאל מה אומר אליהם שאגיד להם שם המורה הוראה שלימה על המציאות ועל ההשגחה והשיצו אהי' אשר אהי' פי' אין צריך לראי' אחרת אלא על השגחתי רק כי אהי' עמך ועמהם צכל צרתם כמו שדרשו אהי' עמהם צורה זו וצורה אחרת צבכל צרתם יקראוני ואענה הוא ראי' גדולה כי יש אלהים שופטים צארץ והשיצו משה די' לצרה צשעתה ואז

קסא פ"י הטור שמות על התורה

אמר אהי' שלחני אליכם פי' שיאמר להם השם של ד' אותיות ואמר ג' פעמים אהי' כי הוא הוה והי' ועתיד להיות ואמר שלשתן בלשון הוה כי אין חליפות ונצח עמו כי לא עברו מימיו כלום לפיכך נקראו כל הזמנים אללו בשם אחד מורה על ענין המליחות. וי"מ אהי' אשר אהי' פי' תאמר להם כציכול שאני בצער כאשר הם ועל כן נגליתני לך צסנה כאשר דרשו וזה אהי' עמהם כאשר הם היום וכאשר תאמר להם כך מיד יאמינו לך וזה תשובה מה ששאל מה יאמר להם כדי שיאמינו. ד"ל לפי ששאל לו שמו אמר אין לשמי קביעות ישתנה לפי המדה וזהו אהי' אשר אהי' אתהוה לפי מה שיהי' הענין אצל תאמר להם אהי' שלחני אליכם שאע"פ כן שאני משתנה לפי המדה ההויה אחת היא. וי"מ לפי הפשט צשציל ששאל מה אומר אליהם השיבו מה הם חוששין אהי' מי שאהי' רק שאליס: (טו) וזה זכרי לדור דור. פי' שחוזר על אלהי אצרהס יחזק ויעקב כי לעולם לא ישכח צרית אצות וצכל הדורות כאשר יזכירו אלהי אצרהס יחזק ויעקב ישמע אל ויענס: (יח) ושמעו לקולך. פירש"י מכיון שתאמר להם זה הלשון מיד ושמעו לקולך שסימן זה מסור להם מיעקב ומיוסף שבלשון הוה הם נגאלין יעקב אמר פקוד יפקוד אתכם יוסף אמר ואלהים פקוד יפקוד אתכם ורונה לומר שלכך אמר יוסף פעמים פקוד יפקוד להגיד שהוא צידו מסורת מאצותיו. והקשה ברמב"ן על זה הדרש אם כן למה יאמינו למשה על זה שאל ידע הוא צמסורת הוה כמותס. ותי' הוא כך קצלו מיוסף ששמע מאציו שהראשון שיצא ויאמר להם בלשון הוה הוא יהי' גואלס כי גלוי וידוע לפניו שלא יצא אדם ויכוז להם. ועוד איתא צמדדש שלכך נתלש משה מצית אציו צן י"צ שנה שאלו הי' צציתו וצא ואומר להם כל המעשים האלו לא היו מאמינים צו שהיו אומרים אציו מסרו לפי שיעקב מסרו ליוסף צאהצתו אותו גילה לו הסוד ויוסף גילה אותו ללוי שצוה הלשון השציע לאחיו וליוה להם שיהי' הדצר סוד ולוי גילה הדצר לקהת וקהת לעמרס אצל כיון שנתלש קטן מצית אציו וצא עתה ואמר להם הדצרים הללו האמינו: (יט) ולא יתן אתכם מלך מצרים להלוך ולא ביד הזוקה. פירש"י כל זמן שאין אני מודיע ידי החזקה. וכתב הרמב"ן והנכון ולא יתן אתכם להלוך דציצור ולא ציד חזקה עד שאשלח ידי צכל נפלאותי אשר אעשה צקצבו ציד חזקה וצזרוע נטוי' וצמורא גדול וצאותות וצמופתים ואחר כן יבליח אתכם כי כלס צלו עליו טרס נתנו אותס להלוך: (כב) ושאלה אשה משכנתה. אע"פ שכת' וישאלו העס זכרים ונקצות הזכיר כאן נקצות לפי שמונהג הנשים לשאל מאת השכנות יותר מהזכרים כלי תכשיט

כסף וזהב:

ד (א) ויען משה ויאמר והן לא יאמינו לי. איתא בצ"ר צאותה שעה דיצר משה שלא כהוגן הקצ"ה אמר לו ושמעו

קסב

על התורה

שמות

פי' הטור

לקולך והוא אומר והן לא יאמינו לי מיד השיבו הקצ"ה בשעתו ונתן לו אותות. ור' אברהם אומר על דרך הפשט הקצ"ה אומר לו ושמעו לקולך על הזקנים אבל לא אומר שיאמינו שאר העם או שאמר שישמעו לקולו ואולי לא יאמינוהו בלב. והרמב"ן פי' שיתכן ששמעו לקולך אינו הבטחה שישמעו אלא נראה ושמעו לקולך פי' ראוי להם שישמעו לך ותצו אותם חקני ישראל אל מלך מצרים וכן ושמעו מצרים ואמרו אל יושב הארץ ראוי שיהי' ככה וכמוהו רבים. אי נמי אומר לו ושמעו לקולך לצא למלך מצרים ולאמר לו אלהי העצרים נקרא עלינו כי מה יפסידו צוה והנה הודיעו כי לא יתן אותם מלך מצרים להלוך ועל כן אומר משה והן לא יאמינו לי כי אחר ראותם כי לא יתנסו פרעה להלוך לא ישמעו לקולי כי יאמרו אלי אלו היית שליח השם לא ימרה פרעה את פיך. אי נמי פי' לא נראה אליך ה' הגדול צנודת רחמים כאשר אמרת לעשות לנו אותות ומופתים כי איך גדול מן האצות ולכך לא שמעו אליך פרעה שאלו הי' כדברך היינו יולדים עכ"פ ואין עונותינו מזדליין בינינו וצין הרחמים. אי נמי מה שאמר והן לא יאמינו לי לא שמתפק אולי לא יאמינו אלא שאלו אות כדרך כל המשתלחים כאלו הי' הולך אל עם אשר לא יאמינו אבל לעולם כיון שאמר ושמעו לקולך ידע שישמעו: (ג) ויאמר השליכהו ארצה ויהי לנחש. כתב הרמב"ן לא הבינותי למה עשה אלו האותות לפני משה כי משה מאמין הי' וראוי הי' שיאמר המטה אשר צידך השליכהו ארצה לפנייהם והי' לנחש וכן צאות השני כאשר עשה צאות השלישי ולקח ממימי היאור ולקן דרשו רבותינו שהי' לו האות הראשון סימן שסיפר לשון הרע וראוי להענישו ופחד וצרח מפניו וזהו טעם וינס משה מפניו כי פחד שמא יענישוהו וישכחו הנחש וכן הוצעת להענישו עד שאמר לו הקצ"ה שלח ידך ואחוז צונצו אז נתחזק ושלח ידו והחזיק צו דכתי' ויחזק צו כי החזקה גדולה מן האחיזה. וי"מ אות הנחש הי' משל לפרעה דכתיב התנין הגדול ומתחלה הי' רק כמו מטה ואחר כך נהפך להיות קשה וחזר להיות מטה שחזר פרעה כאלו לא הי' ולא יאל מידו עד שהשציעו וצרח משה מפניו דכתיב ויצרח משה מפני פרעה: (ד) שלח ידך ואחוז בזנבו. פי' אחיזה בעלמא והוא לא יכול כי פנחם ראה לישמע מידו עד שהחזיק צו וזה סימן שמה חשב כאשר יצא למצרים כי מיד ישלחם ולא ישלחם עד שחזק עליו נגעים גדולים והאות השני כנגד כל ישראל שהיו עומדים בגלגל מצרים הראה לו שיחזירו בתשובה כידו שחיתה מרעיתה. וי"מ שהוא סימן לישראל שהיו חופשים ונגעם השם צעצועת פרך והוא ירפאם וישונו חופשים: (ה) למען יאמינו כי נראה אליך ה'. פי' צעצועתך כן לפנייהם ומקור הפסוק צוה כי ידוע שעל מנת כן נעשה שיעשה לפנייהם ויאמינו צו: (ו) והי' אם לא יאמינו. כתב ר' אברהם ידענו כי השם ידע אם יאמינו אם לא יאמינו רק הכתוב

שמות

קסג
פ"י הטור

על התורה

דיבר כנגד משה שאם יהי' מקלת ישראל שלא יאמינו לאות הראשון יאמינו לאות האחרון והכתוב אומר לקול ואין לו קול רק דיברה תורה כלשון בני אדם ואמר לקול האות האחרון אע"פ שיש שם שלישי צעבור שעדיין לא הראהו רק צ' אותות והי' אם יהיו עוד שלא יאמינו תעשה אות שלישי ויאמינו כדכתיב ויעש האותות לעיני העם ויאמנו העם כי פקד: (ט) והיו המים אשר תקח מן היאור. אע"פ שאמר ולקחת ממימי היאור חזר ואמר והיו המים אשר תקח מן היאור לומר שלא תקחם מן הכלי אלא מן היאור: והיו. פעם שנית פירש"י ללמד שלא היו לדם עד שהיו ציבשה. והרמב"ן כתב א"ל לזה שכן דרך המקרא לכפול תיבות ולחזק או צעבור מיועב ארוך שציניהם כמו והי' ערכך מנן עשרים שנה ועד זן ששים שנה והי' ערכך כסף חמשים שקלים: צשני אותות הראשונים חזרו לכמות שהיו וצאות המים לא חזרו לכמות שהי' רמז לו שלא ימחול לו צמה שיחטא על המים: (י) גם מחכול גם כשלשום. למדנו שכל ז' הימים הי' הקצ"ה מפתחו. ועל דרך הפשט אמר אני כבד פה גם מתמול פי' מנעורי אני כבד פה ואף כי עתה שאני זקן וגם מאז דברך אל עבדיך שצויתנו לילך בשליחותך לדבר לפני עליכם ואיך אדבר עמו בצביונות ויתחלל שם שמים כי יאמר אילו היית שלחו למה לא תיקן לשונך ומשה מרוב חפזו שלא הי' רוצה לילך לא התפלל שיסיר ממנו כבודו פה אלא טען שלא הי' ראוי לילך כיון שהי' כבד פה והקצ"ה לא רצה לרפאתו כיון שלא התפלל לו אלא אמר לו שילך והוא יסי' עם פיהו שידבר נכוחות לפני פרעה והנה הי' הנס כפול שהי' כבד פה וצדצרו לפני פרעה היו דצרו נכוחים. י"מ שלא רפאתו צשניל שהי' ערלת פיו ע"י גם שאירע לו עם פרעה כאשר אמרו רבותינו. וי"מ שזה הי' חרון אף שמהר צו שלא רצה לרפאתו ושלחו צעל כרחו שלמלא השיבו שלא נא ציד תשלח הי' מרפאתו: (יא) מי שם פה לאדם. פי' הדיבור צעבור היותו צפה קורבו פה: או מי ישום אלם. חזר על האדם מי ישום לאדם אלם והאלמות לא ישים צו כי איננו דבר אלא הוא העדר הדיבור ואולי צשניל שיש לאדם נפש מדברת והאלמים צהיות להם אוטם צגיד הלשון יאלמו יתכן לומר מי ישום צאלמות. ואלם הוא הפכו של פה ופקח הוא הפכו של עור ומרש"י כי הוא נאמר על האזניים ועל העיניים כדכתיב לפקוח עינים פקוח אזניים והי' לו להקדים פקח לחרש כמו שהקדים פה לאלם אלא כתב פקח צין חרש לעוה משום ששייך פקיחה צשניהם כדפרישית. וי"מ מי שם פה לאדם וכי לא הייתי יודע שאתה כבד פה והלא אני עשיתך למה לך להזכיר זה לפני: (יג) שלח נא ביד השלח. תרגם אונקלוס ציד מאן דכשר למשלח ורוצה לומר ציד מי שרוצה שידבר לחות כי אע"פ שאמרת שתי' עם דצרי צדצרי לפני פרעה אעפ"כ אינו דרך כבוד להיות שלוחך ערל שפתים כי ישמעו כלם צדצרו עם המלך

פ"י הטור שמות על התורה קסד

ויהי זה גרעון צעיניהם ומשה כל הימים שהי' הקצ"ה מפתחו ללכת הי' ממתין אזלי יתקן כצד פיו וכשראה שלא יתקן אז אמר שלא נא ציד תשלח. והרמב"ן פי' שלא נא ציד תשלח פי' תשלח ציד כל אשר תשלח כי אין צעולס אדם שלא יהי' הגון יותר ממני והכל לפי רוב ענותנותו הי' צורח מן השליחות שלא יטול שררה לדבר לפני המלך ולהשתרר על ישראל. וי"מ שלא נא ציד תשלח אני כצד פה שלא נא ציד פי' כתב שאלוהי צדי. וי"מ בצביל שאמר לו ולא יתן אתכם להלוך ולא ציד חוקה על כן אמר משה שלא לו עתה מיד כאשר אמר לו לשלוח לצסוף: (יד) ידעתי כי דבר ידבר. פי' ידעתי כי ידבר צעצורך כרוננו אף אם לא נוייתו וגם הוא מעלמו ויולא לקראתיך וראך ושמת צלבו ולא יקנא למעלתך ומה שהורך לומר לו לך לקראת משה המדברה צעצור כי הודיעו הדרך אשר יבוא צו. ויתכן ששמע אהרן צלאת משה ממדין ויולא מעלמו לקראתו ואחרי כן נאמר לו לך לקראת משה המדברה ושם תמצאנו: (טו) ואנכי אהיה עם פיך. להורותיך את אשר תדבר אל פרעה כי עתה לא אמר שידבר אהרן צעצורו רק אל העם כמו שנאמר ודבר הוא לך אל העם אלל לפרעה משה ידבר. ויתכן שהי' זה לכבוד המלכות וצסוף אמר משה הן אני ערל שפתים ואיך ישמע אלי פרעה וניתן לו רשות שלא ידבר גם לפרעה והוא מעלה למשה לכך נאמר נתתיך אליהם לפרעה ואהרן אחיך יהי' נביאך: (טז) ודבר הוא לך אל העם. כתב ר' אברהם אין זה גרעון למשה רק מעלה גדולה כי אהרן דומה לפה שיוציא דיבור הנשמה שאינה נראית כמו המלאכים שאינן נראין כי אינן גוף והוא מדמה משה למעלת המלאך ואתה תהי' לו לאלהים והנה אלהים בכל המקרא רק השם הנכבד או מלאכיו הקדושים כי על ידם יראו מעשה השם בארץ וכל אלהים שהוא ע"ז דיבר הכתיב כנגד מחשבת העובדי': (יז) אשר העשה בו את האותות. עדיין לא נאמר לו לעשות צו רק אות אחת אלל פי' האותות אשר אומר לך. ויראה כי כאשר אמר לו בכל נפלאותי אשר לעשה בקרבן הודיעו צפרט אלל הכתוב מקלר וזה טעם אשר תעשה צו האותות: (יט) ויאמר ה' אל משה במדין. אמר רצי אברהם אין מוקדם ומאוחר בתורה ופי' וכבר אמר לו. וכתב הרמב"ן ואין דבריו נכונים כי הדיבור הראשון לא הי' במדין רק צבר סיני וצמדן לא דיבר עמו רק הפעם הזאת אלל אפשר קיבל משה ללכת בדבר ה' וחזר למדין ליטול רשות מחותנו והי' סבור ללכת יחידי מתנכר לכך אמר לו אלכה ואראה את אחי אשר צמארים העודם חיים דרך ציקור באומר אראה אם עודם חיים ולאצו ואז אמר לו השם צמדן שצו מצרימה ולא תפחד כי מתו כל האנשים המצקשים רעתך ותהי' שם עמכם עד שתוליאם משם ולכן לקח אשתו וצניו כי הי' זה עלה נכונה להוליכם עמו כי צעצור זה יצמחו צו בני ישראל יותר כי צהיותו צמדן צן חורין יושב צציתו צסלוס

קסה פ"י הטור שמות על התורה

עם אשתו ובניו חתן כהן הארץ לא יציל אותם להיות עבדים אם לא
 יהיה צטות שיאלו בקרוב ויעלה עמהם לארץ כנען ולא ינטרף צלחתם
 לשוץ למדין לקחת אשתו ובניו משם: כי מחו כל האנשים. פירש"י
 זה דתן ולצירים שהיו חיים אלא שירדו מנכסיהם דליכא למימר שהיו
 מאורעין שהרי היו צמחנה וליכא למימר נמי שהיו סומין דהא כתיב את
 עיני האנשים ההם תנקר וליכא למימר נמי שלא הי' להם צנים דהא
 כתיב יאלו נצצים הם וצניהם ועפס. ומיהו קסה למה היו שניהם מצקסים
 נפשו הלל לא הוכיח אלא האחד שאמר לו למה תכה רעך ואדרצא ביקם
 להציל השני ועוד אפי' אם ירדו מנכסיהון עדיין יכולים להרע לו להלשין
 עליו לפרעה. ולפי הפשט ציטרו על מיתת פרעה דכתיב וימת מלך
 מצרים: (ב) ויקח את אשתו ואה בניו. כמו ובני פלוס אליאז כי
 לא הי' לו רק גרשום ואליעזר נתעצרה ממנו בדרך או צמרים אשר
 הלכה שם ויתכן שקודם הדיבור שהי' לו צהר האלהים נולד גרשום והיתה
 נפורה הרה וכאשר שב אל יתר חותנו ילדה ובעבור כי הי' נמוך לדרכו
 לא מל אותו ולא קרא לו שם ובדרך כאשר מלה אותו אמו לא קראה לו
 שם כי משה הי' נפגש מהמלאך ואחרי לכתו למרים וראה שניטול מכל
 המצקסים את נפשו קרא לו אליעזר על שם וייליני מחרצ פרעה:
 וירכיבם על החמור. הזכיר המין כי איפשר שהיו לו חמורים הרבה
 לרכוב עליהם היא וצניה: וישב ארצה מצרים. כתב הרמב"ן הזכרים
 למעלה שהם אשתו ובניו. ור' אברהם כתב וישב מצרים כי הוא לצדו
 שב מצרימה כי כאשר פגש השם למשה נימול אליעזר ובהתפאלו שבה
 נפורה אל אצ"י עם צני'. ויתכן זה כי בעבור שהי' נימול אליעזר לא הי'
 יכול להביאו בדרך עד שיחזק הילד ולא ראה לעכב שליחות של הקצ"ה
 ולכך עוצם צמלון וליותה לשוץ אל צית אצ"י בהתפאלותו וזהו שנאמר
 אחר שילוחי'. וגם איפשר שהלכו למרים וכאשר נתעכב שם נכספה אל
 צית אצ"י ושלחה עם הצנים וזהו אחר שילוחי' כי פחד יתרו שהי' דעתו
 לגרשה: (כא) ויאמר ה' אל משה בלכתך לשוב מצרימה. כתב
 ר' אברהם כי זה נאמר לו צמדין ואמר לו ראה כל המופתים וגומ'
 להודיעו כי יחזק את לבו ולא ישלחם בעבור המופתים שיראה עד
 המופת האחרון עד שתאמר לו הנה אנכי הורג את צנך צבורך ואז
 ישלחם. וכתב הרמב"ן ואין זה נכון כי מה טעם בלכתך לשוץ מצרימה ראה
 אלא פירושו כאשר לקח מטה האלהים ללכת למרים הזכירו ואמר לו
 תעשה כל המופתים אף כי יחזק לבו ולא ישמע אל דבריך אתה אל
 תפל דבר מכל אשר דברתי ומה שאמרתי לך ואל תתיאש מלעשותם בשביל
 שלא ישמע לך ועוד הזכירו צמכה האחרונה אשר צה ישלחם ופי' שמתי
 צידך שצידך שמתי אותם שתעשה אותם אתה ולא אחר שכבר הודיעו
 שיעשה אותות ומופתים רבים כמו שאמר לו בכל נפלאותי אשר אעשה

צקרבנו וכל זה לזרוז בעצור שהי' מוכרח צשליחות צשציל זה הוהירו קודם מעשה וליזבו צשעת מעשה על כל מופת ומופת . ויתכן שהי' ואמרת אל פרעה ידיעה שזיובו לאמר לו כן צסוף שאמר לו אני אחזק לכו ולא ישלח את העם צכל המופתים ואמרת אליו ציום ההוא הנה אנכי הורג את צנך צבורך ואז ישלחם כי לא מצינו שהודיעו מכת צבורות רק צעת ההי' . וי"ל עוד שעל שלשת המופתים אשר אמר לו לעשותם לפני ישראל אמר לו שיעשם גם לפני פרעה כדי שידע פרעה שמה שזקני ישראל מוצקים שעל פי ה' הוא ולא יעליל עליהם וכן עשה משה אע"פ שלא נכתב . ואשר אמר עוד כי ידבר אליכם פרעה תנו לכם מופת כי יר' מופ' לו וליזב למטה שהי' לתנין ולא לנחש כאש' הי' צפעם הראשון והראה לו שיצלע מטה אהרן את מטותם להודיעם שינלחם . וצמדרש שמות רצה יש וכי על אי זה מופתים אמר לו על נחש ודעתו והדם לא זיובו לעשותם אלא לפני ישראל ולא מצינו שעשאם לפני פרעה אלא מהו כל המופתים אשר שמתי צידך זה המטה שהיו חקוקים צו . דל"ך . עד"ש . צלח"צ . ולפי זה יהי' פי' הכסוק ראה שמתי צידך ראה והסתכל צמטה אשר שמתי צידך שכל המופתים שצו תעשה לפני פרעה : (כד) ויפגשהו ה' . על שנתעסק צמלון תחלה ולא מל אליעזר אע"פ שעדיין הי' צדרך אעפ"כ הי' איפשר לו למולו כי כבר קרוב הי' למזרים . וי"מ דלכך נענש דכשהגיע למלון קרוב למזרים אמרה לפורה אעכב כאן ולאכה עם ישראל כי היתה סצורה שמיד ילאו והי' צדעתו להניחה שם וכיון שהי' דעתו להניחה שם הי' לו להתעסק צמילה . וי"מ דלכך נענש שהי' לו למולו מיד ולא יוליכנו עמו צדרך אלא יניחנו עם אמו ומה שלא מל עד עתה איפשר שלא נולד עד עתה . וי"מ לפי שהתנה עם יתרו שלא למול החי מן הנולדים לו לא הי' רשאי למולו צציתו : (כה) ותקח צצפורה צור . פי' איזמל כמו חרצות צורים דמתרגמינן איזמלין וכן חרצות צורים : ותכרת את ערלה בנה . ומשה לא מלו כי הי' נפגש על ידי המלאך וזה מוכח כמ"ד ויצקש המיתו קאי על משה דאי למ"ד על הנער קאי למה לא מלו משה : ותאמר כי חתן דמים אתה לי . פי' אמרה לנער על ידך הי' חתני נהרג וצו שהרף ממנו אז אמרה מה שאמרתי חתן דמים לא על שפיכת דם צעלי אלא על המילה . וי"מ שאמרה למשה חתן דמים אתה לי לפי שאתה שנתחנת צי לפי שאני מדינית ואיני ראו' לך וכשראתה שהרף ממנו אז אמרה לך הי' אלא על דבר המילה : (כו) וישק לו . פי' אהרן למשה כי משה העניו נהג כצד צלחיו הגדול ממנו ולכך לא אמר וישקו איש אל אחיו : (כז) את כל דברי ה' . מלמד שהגיד לו כל הדברי' שהי' צנייהם האיך היה מסרב צזה השליחות וכי הוא שליח צעל כרחו :

ה (ג) דרך שלשת ימים נלך. שאם אומר לו שרונים לנחת מן הארץ לא היו משאילים להם כלי הכסף והזהב. במדרש יש צשעה שאומר הקב"ה כך אמר משה וכי אעריח את ישראל צשציל ג' ימים אמר לו ידעתי כי לא יתן אתכם מלך מזרים להלוך אפילו ג' ימים אצל אשלת זו את ידי ואחרי כן ישלח אתכם: פן יפגענו בדבר או בהרב. פירש"י שרונים לומר פן יפגעך אלא שחולקים כבוד למלכות. ור' אברהם פי' שכולל אנחנו הישראלים ואתה פרעה וגם מזרים ולכך צווא מכת זכורות אמרו כלנו מתים פי' שנתצטרך להם דברי משה שאמר פן יפגענו בדבר וגרשום. והקשה הרמב"ן שלא נטעו לומר שיהי' לישראל דבר או חרב אם לא יצחו הם והם לא שינו צשליחות השם דבר: (ד) למה וגו' תפריעו. פירש"י תפריעו תצטלו. ור' אברהם פי' תשמשו כמו צאין מוסר יפרע עם: לכו לסבלותיכם. פירש"י לעבודתכם שיש לכם צשציתכם שלא הי' שיעבוד על שצט לו. וי"מ שאף ישראל לא נשתעבדו אלא מצן ט' עד צן ס' והם היו יותר על ס'. ור' אברהם פי' לצשציתכם צשצלות כל העם כי צשציל צשצלת כל ישראל צכלל שאר העם היה מדבר עמהם. והרמב"ן כתב על דרך הפשט אמר להם לכו לעבודת המלך עם שאר העם כי צפעם הזאת צאו לפניו עם כל העם ולא שמע אליהם ולויה אותם שוצו כולכם אל העבודה ושצו משה ואהרן לפניו ואמר להם תנו לכם מופת ועשו כן ולא היו צענייהם כחכמים ונהג צהם צבוד ומעת החלו המכות עליו נהג צהם מורא גדול. ונראה שלא היו כל ישראל צשצדים כל הימים לפרעה צחומר וצלצנים שהיו ממלאים כל מזרים עדים אלא צמם היו עושים רק שהצציד עליהם עול לקחת מהם רצים: (ט) ואר' ישעו. י"מ כמו אל ישענו וחסר מו"ן ור' אברהם פי' ואל ירפאו כמו השע ממני צשצציל דצריכם של שקר הם נרפים מן העבודה: (יד) גם תמול גם היום. כתב ר' אברהם תמול הוא יום שעשה משה את האותות לעיני העם ולא יתעסקו צעבודה היום שצאו משה ואהרן אל פרעה: (טו) וחטאת עמך. פי' דרך כינוי שלא רצו לומר לו שיהי' חטא עליו וכינו לומר עמך. (יט) ויראו שוטרי בני ישראל אותם ברע לאמר. פי' ר' אברהם אותם כמו עצמם ונפשם וכמוהו ויקצור אותם צגיאל: (כג) למה הרעות לעם הזה. יש מקשים והלא כבר אמר לו הקב"ה כי לא יתן אתכם מלך מזרים להלוך עד ששלח צו את ידי ואם כן למה הי' משה מתרעם ותיצך ר' אברהם שחישב משה כי משכה שיתחיל לדבר יקל עולו מעליהם והנה הצציד עולו יותר ועל כן אמר למה הרעות כי זה הפך ממה שאמרת כי ראיתי את עני עמך ולכך השיצו עתה תראה מיד כשיתחילו המכות יקל עולו מעליהם. והקשה הרמב"ן שהרי התרעם לאמר והלל לא הללת ואין הללה אלא יציאתם מן הגלות ולא הקלת עולו

פי' הטור שמות על התורה קסח

מעליהם ופי' הוא כי חשב משה שאמר לו הקב"ה שלא ישמע אליהם להוילאם מיד ולא בצלות ומופת עד שיעשה מכות גדולות אל כל חשב שיצאם אליו מיד זו אחר זו וכאשר אמר לא ידעתי את ה' ליוה מיד לעשות התנין וכאשר לא שמע לו חשב שיכהו מיד בדם תכל מכות וכאשר ראה שעמד ג' ימים והוא מריע להם יותר ויותר והקב"ה לא הודיעו מה יעשה אז חשב כי ארוכה היא ועל כן אמר למה הרעות לכם הזה לשלחני קודם שהגיע הקץ כי לא ה' ראוי לשלוח אותי עד שפירא להוילאם כי עתה הרעות להם ולא הללתם ואם ככה אתה עושה להם יוסיפו צרעה אשר ימלאם ולכך הציבו עתה צפת הזאת בקרוב תראה אשר יעשה לפרעה ולא אחריך לו כאשר חשבת. ויתכן שהיו ימים רבים מעת שהוכו שומרי ישראל עד שדיצרו אל פרעה למה תעשה כה לעבדיך כי אין רשות לכל אדם לצא צהיכל פרעה ולדבר אליו פנים אל פנים וכן איפשר ששב משה אל האלהים ואמר למה הרעות ימים רבים אחר שפגעו צו האוירים. ובאלה שמות רצה יש שאלה"כ הלך משה למדן והחזיר אשתו ובניו למדן ועשה שם ו' חדשים:

ו (א) עתה תראה. פירש"י אל כל מלכים משמע שפון זה גרם לו אע"ג שצטל מן מריבה לא נכנס לארץ איפשר דהא והא גרמו לו:

פרשת וארא

(בג) וידבר אלהים וגו' וארא אל אברהם וגו' ושמי ה' לא נודעתי להם. פירש"י לא הודעתי אין כתיב כאן אללא לא נודעתי פי' לא נודעתי להם צמדה זו של אמיתית שלי שעלי' נקרא שמי ה' ודולה לומר מדה אמיתית שלי דהיינו קיום הצטחה לא נודעתי להם צה שהרי עדיין לא קיימתי להם הצטחה אע"ג דעדיין לא הגיע זמן לקיים הצטחה מ"מ עדיין לא נודע להם צקיום הצטחה. פי' אחר פירש"י והקשה עליו שהי' לו לומר ושמי ה' לא שאלו לי וא"ת לא הודעתים שכך שמי הרי מתחלה כשנגלה לאברהם צן הצתרים. נאמר לו אני ה' אשר הולאתיך מאור כשדים ע"כ ורואה לומר על שהקשה על זה הפי' הי' לו לומר ושמי ה' לא שאלו לי צא לתרץ ולומר א"ת לא הודיעם שכך שמו שיצטרפו לשאלו פירושו כמו שהודיעו למשה שאמר לו אני ה' אלהי מצרץ וכפי צתרי' ויאמר ה' ראה ראיתי וגו' ולכך שאל פירושו אל כל הס שלא ידעו זה השם לכך לא שאלו פירושו לכך אמר לא מנית למימר הכי שהרי נגלה לאברהם אצינו עליו השלום צוה השם הרי שידע אותו השם אפי' הכי לא שאלו פירושו ומ"מ עיקר הדבר איני מצין למה האשים למשה על ששאל מה שמו מה אומר להם הוצרך לומר מה ישיצם אם ישאלוהו אל כל האצות לא שאלו כי

קסט פי' הטור

וארא

על התורה

ידעו השם וגם משה ידעו אלא שאל אס יפרשנו להם אס ישאלוהו .
 ור' אברהם כתב כי צ' שאל מושכת עלמה ואחרת עמה ופירושו
 וארא אל אברהם אל יחק ואל יעקב באל שדי ובשמי ה' לא יודעתי להם
 פי' כי נראה לאבות באל שדי שהוא מנצח מערכות השמים לעשות עמהם
 נסים גדולים שלא נתבטל בהם צהג העולם צרעב פדה אותם ממות
 במלחמה מידי חרב ולתת להם עושר וכבוד והם בכלל היעדים שבתורה
 צרכות וקללות כי לא תבא אל האדם טובה בשכר המזיה ולא רעה בעונש
 העבירה רק מעשה הנם ואס יזנח האדם לטבעו לא יוכיפו צו מעשיו
 דבר ולא יגרעו ממנו אצל שר כל התורה ועונשה בעולם הזה הם נסים
 נסתרים שיחשוב האדם שהם מנהגו של עולם ואינו כן אלא הם עונש
 העבירות ושכר המזות ומפני זה תאריך ציעדים שבעולם הזה ולא תפרש
 יעדי הנפש בעולם הנשמות כי אלה הם מופתים שכנגד התולדות וקיום
 הנפש והדקה באלהים דבר ראוי הוא בתולדתה כי היא תשוב אל האלהים
 אשר נתנה ואס היתה הנפש מנחת תלות בעולם והיתה דציקה צסס
 הנכבד כראוי לה דבר ידוע שאפי' אס יש צמערכת הכוכבים צעת הסריון
 רעה שתבא עליו השם הנכבד לדקה צו יסבב סיבה להלילו מרעתו וכן
 אס יש צמערכת שיהי' עקר השם יתקן תולדותיו ויוליד ועל כן אמר אין
 מול לישראל . והנה לא הגיע מעלת האבות לדקה צסס כמשה אשר ידעו
 השם פנים אל פנים על כן יכול משה לשנות תולדות העולם ולעשות
 אותות ומופתים שלא יכלו האבות לעשותם . ומשה אמר צ' דברים אחד
 למה זה שלחתי והשני והכל לא הלאת את עמך והשיצו על האחרון עתה
 תראה אשר לעשה לפרעה ועל הראשון ויאמר אליו אני ה' ופירושו כי
 על ידי האבות נודע שמי שהוא אל שדי ועל ידך יודע שמי הנכבד בעולם
 לכן אמור לצני ישראל אני ה' והנה שלחתיך להודיע זה השם : (ד) וגם
 הקימותי . וגם שלחתיך בעצור הקימותי צריתי עם האבות לתת לצניהם
 שהם כמותם את ארץ כנען : (ה) וגם אני שמעתי . וגם עוד שלחתיך
 בעצור שעשו ישראל תשובה ולעקו עלי וכן כמו שאני עומד כן יהי' דברי
 קיים שאגאלם צורוע נטוי' . ומה שפתח בוארא וסיים ושמך ד' לא נודעתי
 שהי' לו לומר הכל בלשון אחד וארא ובשמי ה' לא נראיתי או ואודע
 ובשמי ה' לא נודעתי הטעם מפני שנוצח האבות היתה צמרחה הלילה
 על כן אמר וארא אצל של משה היתה פנים אל פנים ועל כן אמר לא
 נודעתי להם כמו שנודעתי לך : (ו) והוצאתי אתכם מתחת סבלות
 מצרים . שהצטיחם שיוציאם מארצם ולא יסבלו עוד כוצד משאם ואפשר
 שיאלו מארצם ויהיו להם נכנעים ממקום שהם כמו להעלות להם מס על כן
 אמר : והצאתי אתכם . שלא ימשלו צנס כלל : וגאלתי אתכם .
 שיעשה צהם שפטים עד שיאמרו מזרים הנה לך פדיון נפשינו כי טעם
 גאלה כענין מכר . ופי' צורוע נטוי' שפהי' ידו נטוי' עליהם עד שיוציאם :

קע

על התורה

וארא

פי' הסוד

(ו) ולקחתי אתכם לי לעם. בצואכם אל הר סיני ותקבלו התורה: וידעתם כי אני ה' אלהיכם המוציא אתכם וגו'. אמר ר' אברהם כי ה' ראוי צמערכת הכוכבים שיעמדו עוד בגלות. וכתב הרמב"ן ואין זה מדרך הפרשה אבל אמר כאשר אניל אחכם צורוע נטוי' שיראו אותה כל העמים תדעו כי אני ה' אלהיכם וצעצורכם עשיתי כי אתם חלק ה': (ח) ונתתי אותה לכם מורשה. ולא אמר ירושה שיוצאי מנרים לא ירשו את הארץ אלא הורישו לבניהם. (י) וידבר ה' אל משה לאמ'. כתב הרמב"ן יש מפרשי' דמלת לאמר בכל התור' לאמ' לישראל פי' שאמ' השם למשה אמור דברי אלה לבני ישראל ובכאן לאמר לפרעה. וקשה לפי זה ממה שאמר לבן אמש אמר אלי לאמ' וכן ברוב הנקומו' שכתוב וידבר ה' אל משה לאמר וכתב צתרי' דבר אל בני ישראל אלא מלת לאמר להורות על צירור הענין וידבר ה' אל משה לאמירה גמורה לא מראה מסופקת ולא דיבור ברמו ולכן יתמיד זה בכל התורה כי נצואת משה פה אל פה לא צמראה ולא צמידות ולכן אמר ליעקב אמש אמר לי לאמירה גמורה שלא אזיק לכם כי לולא זה הייתי עושה לכם נזק וכן ויאמרו בני ישראל אל משה ואל אהרן לאמר שהיו אומרים צפירוש ולועקים להם צגילו פנים: (יב) הן בני ישראל לא שמעו אלי. פירש"י זה אחד מי' קלים וחמורים שצתורה ותימא מה קל וחומר הים זה והלא מפורש הטעם מה שבני ישראל לא שמעו לו מקול רוח ומעבודה קשה ומפרשים כך הוא הק"ו ומה בני ישראל לא שמעו כ"ש שלא ישמעו להוים ללאת מפחד שלא יכזיב עוד עליהם פרעה כ"ש שלא ישמעו פרעה להוים. אי נמי כיון שפרעה ראה שבני ישראל לא שמעו כ"ש שלא ישמעו הוא: ואיך ישמעו אלי פרעה. סדר הענין צפסוקים הללו כי מתחלה לא יוהו שידבר אל פרעה רק וצאת אתה וזקני ישראל אל מלך מצרים ולאמרתם אליו והי' איפשר שידברו הזקנים והוא מחרים והי' צוש גם מלדבר אל העם ולאמר לא אים דברים אכני והקצ"ה השיבו ודבר הוא לך אל העם וכן כתב צצואם וידבר אהרן את כל הדברים האלה וגו' ויעש האותות לעיני העם ועתה כשנלמוה משה לכן אמור לבני ישראל אני ה' דבר הוא צעלמו להם כאשר יוהו ולא שמעו אליו וכאשר חזר וזיוהו לדבר אל פרעה צעלמו אמר ואיך אדבר אליו ואני ערל שפתים והקצ"ה צירף אהרן עמו וזוה את שניהם אל בני ישראל שידברו להם כל אשר ידבר וזוה אל פרעה להוים מארצו וזוה כתרלה משה כי חש ציתנצאו שניהם בכל האותות ושניהם יצואו אל בני ישראל ואל פרעה ודי שידבר האחד כי כן דרך כל שנים השלומים שידבר האחד שהאחד ידבר והשני יחריש וחזר השם לאמר אליו אני ה' הנגלה אליך צשמי הגדול דבר אל פרעה מלך מצרים את כל אשר אני דובר אליך כי לך יהיו הדיצרות כולן ולא לאהרן עמך ואותך עשיתי שליח לפרעה אז ענה משה פעם אחרת

קעא פ'י הטור וארא על התורה

הן אני ערל שפתים והגס אומר לו ראה נתתיך לאלהים לפרעה כי אתה
 תצוא לבניו עם אהרן ושם תלואה אתה לאהרן ולא ישמע פרע' דצריך
 ואהרן בשליחותך ישמענו דצריך כאשר האלהים מוזה לנציא והנציא משמיע
 דצרו ומוכיח זהם והנה זו מעלה גדולה למשה זכה זה צעותנותו שהי'
 צום לדבר צערלת שפתים וכן אומר והאיש משה גדול מאוד צארן מצרים
 צעיני עבדי פרעה וצעיני העם מזה כנגד מדה שהי' ירא שמה יתצוה
 צעיניהם ודלא כרש"י שפי' וידבר ה' אל משה לאמר האמור למטה הוא
 דיבור האמור כאן אלא שהפסיק צעיני היחס וכשהשלים ענין היחס חזר
 לענינו הראשון וגם אין לנו לריבין למה שפירש"י אתה תדבר כל שליחות
 ושליחות לפי ששמעת מפי ואהרן אחיך ימלינו ויטעימנו לפני פרעה
 אלא כמו שפירשתי שמה דיבר לפני פרעה ולא שמעו ולא אהרן והוא
 דיבר אל פרעה: (יד) אלה ראשי בית אבותם. אין הכונה כאן
 ליחס אלא ללוי והזכיר רחובן ושמעון ולא התחיל צלוי שלא יאה נרא'
 שיהא לוי צבור היחס מכאן ואילך לכבוד משה ועל כן הקדים צרלובן
 ושמעון ומ"מ קי"ר זהם ולא הזכיר זהם אלא מיורדי מצרים אצל צלוי
 הזכיר תולדותיו ושנותיו ושני חיי קהת והזכיר מנין שנותיו כמו שדרשו
 רבותינו לידע שת' שנה של שיעבוד התחילו משנולד יצחק. ור' אברהם
 כתב שהזכיר שני חיי לוי לכבוד משה ואהרן ומטעם זה גם הזכיר שני
 חיי עמרם והזכיר ללוי גרשון וקהת ומררי ומייחס צני כל אחד ואחד
 מהם והוסיף ציאהר לייחס גם צני צניו שאמר ויקח עמרם את יוכבד
 דודתו לו לאשה כי הם עיקר בנות היחס והזכיר צני יאהר צשציל קרח
 שסופו לריב עם משה והזכיר צני קרח מה שלא עשה כן צצני נפג וחכרי
 על שם סופם שכתוב זהם וצני קרח לא מתו והזכיר גם צני עזיאל צשציל
 מישראל ואללפן שהזכירו צמיתת נדב ואציהוא וצני חצרון שלא נתחדש זהם
 שום מעשה לא חשש להזכיר כאן ייחוסם: (כג) ויקח אהרן. הזכיר
 זה צשציל מעלת הכהונה להודיע כי אף הכהונה הוא מזרע המלוכה אחות
 הנשיא הגדול וגם הזכיר ליקומי אלעזר לייחס לפנחס שגם הוא זכה לכהונה
 צברית עולם ואם הי' פוטיאל שם איש אין טעם להזכיר שם איש שלא
 ידעו מי הוא ועל כן דרשו רבותינו מצנות יוסף שפטפט צירו ומצנות
 יתרו שפיטס עגלים לכו"ו והזכירו לשבח שזכו בצדקתם לכהונת עולם או
 שהי' פוטיאל נכבד וידוע צדורו והזכיר לשבח. ואמר מצנות פוטיאל ולא
 צת פוטיאל שהיו לו צנות רצות והוא צחר מהן אחת או שלא היתה צתו
 אלא צת צתו מתייחסת אליו למעלתו על כן לא הזכיר שמה: (כו) הוא
 אהרן ומשה אשר אמר. פי' לענין אמירה הקדים אהרן למשה כי
 הוא אומר לפרעה ולענין יציאה להוציא את צני ישראל מקדים למשה.
 ור' אברהם כתב הוא אהרן ומשה מקדים אהרן למשה כי הוא הגדול
 צשנים ועוד כי הוא התנצל לישראל קודם משה הם המדברים אל פרעה

קעב

על התורה

וארא

פי' הטור

מעתה שדיצרו אל פרעה הקדים משה בעצור גדול מעלתו על כן לא תמנ' בכל התורה לצד מהתחלת זה הפסוק שלא יקדים משה לאהרן. ואין טענה מאלה תולדות אהרן ומשה ומותלד את אהרן ואת משה כי כאשר נולדו הזכירים: (כח) ויהי ביום דבר. כתב ר' אברהם שהוא קשור עם פרעה שלאחריו ויהי ציוס דבר מה הי' הדבר ומפרש וידבר וגו' ואע"ג שהי' הפסק צנתים לא ידענו הטעם. והרמב"ן כתב ויתכן לפרש שהוא מוסב למעלה ויהי זה שהיו הם מדברים אל פרעה מלך מצרים צעת אשר אמר ה' להם הושיאו את בני ישראל מארץ מצרים ובעצור שאמר הוא אהרן ומשה אשר אמר הי' מראה שהצדור לשניהם צוה ועתה פי' שהדיצור למשה והמראה לשניהם שיושיאם זה טעם הפסק הפרשה:

ז (א) ראה נתתיך אלהים לפרעה. פי' ר' אברהם ראה

שעשיתי לך מעלה

גדולה שתחשב לפני פרעה כמלאך האלהים וזהו אלהים שהוא מדבר אל הנביא והנביא מדבר אל אנשי דורו: (ג) ואני אקשה ארץ לב פרעה. מקשים כיון שהצ"ה הקשה את לבו א"כ מה פשעו ומה חטאתו והתשובה בשביל שחטא פרעה שהרצה להרע לישראל מנע ממנו דרכי התשובה כי עבירה גוררת עבירה והרצה פסוקים מורים על זה ועוד כי בחמש מכות הראשונות חזק לבו מעלמו ובאחרונות נמלך ורצה לשלחם לא לכבוד הצ"ה אלא מפני פחד כוזב המכות וכיון שלא שמע תוכחות אז הקשה את לבו למען הכריתו ואע"פ שנאמר קודם שהתחיל במכות ואני אקשה את לבו הצ"ה הודיע למשה מה שיהי' צה' מכות האחרונות. וי"מ ואני אקשה את לבו למען סבול המכות: (ד) ונתתי ארץ ירי. מכתו כי ציד הוא כדרך בני אדם: צבאותי. כמו שהמלאכים הם לצא ה' צשמים כן ישראל לצא ה' צארץ: (ו) ומשרה בן שמונים שנה. כתב ר' אברהם הזכיר שנות משה ולא מלינו בכל המקרא נביאים שהזכירם הכתוב שנתנצלו בזקנותם רק אלה כי מעלתם גדולה מכל הנביאים ולהם לצדס הי' השם מדבר בעמוד הענן: (יא) בלהטיהם. מעשה כשפים. פי' הרמב"ן מגזרת אש לוחט והענין שהם נעשים ע"י להטים פי' מלאכי אש מלהטת באדם שלא ידע ותצער לו והמלאכים השוכנים באויר בגלגלי היסודות קורין אותם שדים אצל בלטיהם מעשה שדים מלשון ותצל בלט כי השדים באים בלט כי הם בעלי גופות מאויר שאינו נרגש: (טו) לך אל פרעה בבקר. פירש"י שהלך למים לעשות לרכיו שעושה עלמו אלוה ומקשים שיותר הי' יכול להסתיר הדבר בציתו. ולפי הפשט היה יוצא צבוקר לטייל בנהר לקבל האויר. וי"מ הנה יוצא המימה ותוכל לדבר עמו כי בציתו היה סגור צחדו ולא יניחך השוער ליכנס לו: (טז) והנה לא שמעת עד כה. פי' עד שאני מתחיל להכותך: (יז) כרה אמר ה'

קעג פ'י הטור

וארא

על התורה

וגו' הנרה אנכי מכרה בממרה אשר בירי . כתב רבינו אברהם כי המקרא קנר הוא ומסר מלת שלוחו וכך היה ראוי לומר הנה אנכי שלוחו מכה ולומר במטה אשר צדי מע"פ שצד אהרן היה כי שניהם שוים ומשתתפים בצות . וג"ל שאינו קשה כי אהרן המדבר ומלץ הדברים לפרעה : (כ) וירם במטה . כתב הרמב"ן שהריס במטה ונטה ידו על ארץ מצרים כנגד כל הרוחות כדכתיב בצואה קח את מטך ונטה את ידך ואחר כך הכה את המים אשר ציפור לעיני פרעה . ור' אברהם כתב גם כן הזכיר מכת היאור ולא חשב להזכיר נטיית ידו על ארץ מצרים שאין לנו זריכה לכל זה כי הרמת יד האמורה צע"י הוא נטיית יד האמורה בצואה : (כב) ויעשו בן חרטומי מצרים . מהיכן לקחו המים מאותן שחפרו סביבות היאור או מהמים שציד ישראל . וי"מ שמימי היאור מיד חזרו לקדמותם ומהם לקחו חרטומים ועל כן לא שת לבו גם לזאת כי חזר מיד ולכן לא קראו להחזיר המים : (כג) ולא שת לבו גם לזאת . פירש"י שנהפך המטה וגם לזה של דס . והרמב"ן פי' גם לזאת מע"פ שהיא מכה והיה לו לירא פן תהיה צו יד ה' : (כד) לא יכלו לשתות ממימי היאור . כשנצאש מן הדגה שמתה צעוד שהיו המים דס . ולא נהירא דהא כתיב וימלא שבעת ימים אחרי הכות ה' את היאור אם לא שפרש שבעת ימים לא יכלו לשתות המים מפני שנצאש : (כה) וימלא שבעת ימים . פי' פסוק זה יקשור עם שלמעלה הימנו וימלא צוה שבעת ימים שחפרו מצרות היאור ולא יכלו לשתות ממימי היאור עד מלאת ז' ימים אחר ההכאה . כתב ר' אברהם רבים אומרים כי המים ציד המצרי אדומים ונתלצנו ציד ישראל ואם כן למה לא נכתב זה בפלא צתורה ולפי דעתי כי מכת הדם והאפרדע וכניס היתה כוללת המצרים והעצרים כי אחרי הכתוב נרדף כי אלו הג' מעט היוקו רק מכת הערוב שהיתה קשה הפרש השם צין המצרים וצין העצרים וככה מכת הדבר והצד צעבור מקניהם ולא צמחין ולא צלצה כי הם יולאים ממצרים וכאשר חפרו מצרים כן חפרו העצרים . והכלגתו על דברי חכמים ורדפו אחרי הפשט הביאו לזה הדעת כי חלילה להכות את ישראל כי אין מעצור לה' להשיע אשר ירנה ולהכות אשר ירנה :

ח (א) אמור אל אהרן בטה ידך . לפי שאמר למעלה

צורע נטויה לכך

צרוז המכות אמר נטה ידך . כתב ר' אברהם אמר לו נטה ידך על ד' רוחות השמים ויעלו האפרדעים מהנהרות והיאורות והאגמים ולא מכל מקוה המים : (ג) ויעשו בן חרטומים . שהולילו אפרדעים ממים מעטים ולא יכלו להסירם על כן קרא פרעה למטה ולא אהרן כי ראה שהחרטומים הוסיפו צמכה ולא יכלו להסירה : (ה) למתי אעתיר לך . פירש"י שאתפלל מיד שיסורו לזמן שתקע . וכתב הרמב"ן על דרך הפשט

פי' הטור

וארא

קעד על התורה

צבעת תפלתו היו סרות כדכתיב ויצעק אל ה' ויעש ה' כדבר משה ולא אמר ויעש ממחרת ואין למ"ד ראי' לפירש"י אלא התפלה ועזרת המכה היו בזמן אחד כי רצים ככה. ואמר: להכרית הצפרדעים. פי' שימותו כמו וכרתה הנפש ההוא כדי שיבאש הארץ ואל ימלאו הנחה ופרעה ה' סגו' שמא היום או מחר ישרנו אחרי' או ישארו ביאור ועל כן אמר משה להכרית הצפרדעים ממך ומצתיך רק ביאור תשארנה אע"פ שישארו ביאור אל תירא לא יסונו עוד וכן אמר וסרו הצפרדעים שיסורו ולא תיר' שיסורו והכל להודיעו שהיא מכה מלת ה' צעבור ישראל: (ו) ויאמר למחר. מקשים למה לא אמר מיד ומתראים כי פרעה חשב אולי היתה המכה צמערכת הכוכבים והגיע זמנה לפור מזה וזה ה' יודע משה והי' סגור שמתמלא יבקש פרעה מיד ועל כן האריך ואמר למחר. וכתב הרמב"ן צעבור שאמר משה למתי אעתיר לך חשב פרעה שיבקש זמן גדול ועל כן נתן לו זמן קצר ואמר למחר והשיבו משה כדצריך. וי"מ למחר פי' ולואי שיהי' למחר כי ירא אני שלא תוכל להוילאס. וי"מ דלמתי קאני אופאשלה את העם דלעיל מיני' שאמר פרעה ואשלחה את העם ואמר לו משה למתי תשלח ואני מיד אעתיר לך חבל אתה מתי תשלח ויאמר למחר ואתה התפלל מיד והטעם מורה קלת על זה שיש פסיק צין מתי וצין אעתיר: (ח) ויצעק משה. לפי שאמר התפאר עלי ותלה הגדולה זו הולך להתאמן בתפלה: על דבר הצפרדעים. רמז למה שאמרו רבותינו שהיו מקרקרים צנופן: (ט) וימורו הצפרדעים. והא דכתיב לעיל וסרו הצפרדעים פי' וסרו מכת הצפרדעים חבל מתו ונשארו הנצלות: כן הבחנים וכן ההצרות וכן השדות. ולא מן התנורים שאותם לא מתו על שמסרו עצמם על קידוש השם ולא מן היאור שלא להכרית המין: (יב) ויאמר ה' אל משה אמור אל אהרן נטה. ולא התרה זו תחלה כמו צראשונות וכן לא התרו זו בשחין ובחשך לפי שהן שליטות וזהו שאמרו מי שלקה ושנה מכניסין אותו לכיפה. והרמב"ן כתב שלא התרה זו אלא צאותם שיש בהם מית' לאד' כמו דס שימותו צלמא וצפרדע שהיו משחית' בהם כדכתיב צפרדע ותשחיתם וכן הערוז שהיה הורג בהם ודבר ה' ראוי למות בה אלא משום דכתיב ואולם צעבור זאת העמדתך וצד וארצה שימותו צרעב חבל כניס ושחין וחושך לא ה' צהן אלא היזק לנוף לא התרה צהן וכתב צמקלתן השכם צבוקר לפי הפשט הוא עת זאת המלכים להשתעשע וינאו עמו רצים מעבדיו וליוה הצ"ה שילך שם לעיני הכל ואמר צדס שהיא הראשונה ונצבת לקראתו פי' שיתלב צנוגו ציו רמה ולא יפחד ממנו וכן צערוז כתיב השכם צבוקר והתינצ לפני פרעה (וצבד השכם צבוקר והתינצ לפני פרעה. כל"ל) והוא ג"כ צלאתו המימה כי הערוז והצד אשר צהם מיתה והעונש לצני האדם ראה הצ"ה שיהי' לעיני כל העם כי צלאת המלך המימה ינאו

קעה פ"י הטור **וארא** על התורה

מרבית העם עמו ויתרה זו לעיניהם אולי יעקו אל אדוניהם לשון
מדרכו הרעה ואם לא יעשו כן יהיו חייבים ליענש אבל בשאר המכות
די בהם בהתראת המלך וע"כ אמר בהם צא אל פרעה שיצא אל היכלו
ועוד מפני שצאלו הג' התחיל בהתראות רנה שיתר' זו צפני כל ומכאן
ואילך די שיתרה זו צפני עלמו ולא אמר בכנים ובשחין שיצא אל היכלו
צעצור שהולך (אהרן להכות העפר ומשה . כל"ל) משה לזרוק את פיה
הכבשן השמימה ואיפשר שעש' שמים אלה צפני פרעה בהיותו בחצר המלך
או כיוצא בו . וסימנס דל"ך . עד"ס . צלח"צ . ובמדרש יש שהיו חקוקים על
המטה וזה הסדר כי (ערוב היה בהתראה ובהשכמה דבר . כל"ל) ה' בהתראה
ולא בהשכמה שחין לא זה ולא זה צרד בהתראה ובהשכמה ארצה בהתראה ולא
בהשכמה חשך לא זה ולא זה ודס לפרדע וכנים על ידי אהרן לבדו שלא היה
ראוי לעפר ולטיט ללקות על די משה לפי שהגינו עליו . ור' אברהם כתב ג'
הראשונים שהיו צשפלים כמו העפר והמים היה על די אהרן והמכות שהיו
צעליונים היו על די משה כמו שמעלתו גדולה ממעלת אהרן והס מכת הצרד
והארצה שצאים צרוח וכן החשך שהוא צאויר . וג' על ידי הצ"ה והס
ערוב ודבר ומכת צבורות . ולחת צלל מטה על די משה ואהרן היה לו בה
קנת שיתוף והיא מכת שחין . וג' של אהרן שהס דס לפרדעים כנים .
וכן ג' שעל די משה שהס צרד וארצה ומושך נעשו על די המטה והאחרים
נעשו צלל מטה . כתב רצ סע"ג גאון כי המכות היו מד' יסודות ג'
משרש העפר והס שחין צלל מפיה הכבשן וכנים וערוז . וג' משרש המים
והס דס לפרדע וצרד . וג' מהאוויר והס דבר כמו שכתוב מדבר צאופל
יהלוק וארצה שהרוח נשאו שנאמר הצקר ה' ורוח הקדים נשא את
הארצה וחשך כי האוויר חשך ולחת משרש האש והוא מכת צבורות ובה
שלחם כי פרידת הנשמה מהגוף מחוס תולדות האש שמצריח הנשמה .
ולוחם שנענשו על די המטה כתב בהם שינוי צין זו לזו וצין לוחה לעשי'
בדס שנאמר צלוחה קח את מטך ונטה את ידך ובעשי' נאמר וירס צמטה
ולא הזכיר נטיית יד . ובצפרדע נטה את ידך צמטה ובעשי' ויע אהרן את
ידו ולא הזכיר צמטהו . ובכנים נטה את מטך ובעשי' ויע את ידו צמטהו
הוסיף נטיית יד . ובצרד נטה את ידך ובעשי' ויע משה את מטבו . וכן
בארצה נטה את ידך ובעשי' ויע משה את מטבו . ובחשך נטה את ידך
וכן בעשי' ויע משה את ידו . וי"מ דבכלס ה' נטיית יד צמט' כמו
שמפורש בדס שהיא הראשונה וצאחרים לא חשש לפרש פעמים הזכיר
נטיית המטה ופעמים הזכיר נטיית היד צין צלוחה צין בעשי' אבל לעולם
נלעוו בכלס צנטיית יד וצמטה וכן עשו : (יג) ויעשו כן . אע"פ שלא
עשה המעשה אלא אהרן אמר ויעשו על האמירה שאמר לאהרן שיכה צמטה
והוא הכה : (יד) ויעשו כן הרטומי מצרים . פי' שהכו צעפר ולאמרו
השצעות השדים להוציא הכנים . אי נמי ויעשו כן לזו אהבאה קאי שהכו

קצו

על התורה

וארא

פי' הטור

עפר הארץ אלא שעשו דברי' הידועי' להם להוציא הכנים כאשר עשו
 בשאר פעמים שיוכלו להוציאם ולא יוכלו להוציא צוה הפעם שלא הללחו
 צמעשיהם . וי"מ שלא רצו להרצות הכנים כי אמרו מה תועלת יש
 שנרצה צמכות כאשר עשינו צדס וצנפרדעים אלא ויעשו כן החרטומים
 להוציא את הכנים פי' כמו שאהרן הציא כנים כן עשו הם צלהטיהם
 להוציאם כי אמרו צוה נראה אם הוא על די כשפים נוכל להסירו ולא
 יוכלו להסירו וצוה ידעו כי הוא אצבע אלהים: ולא יבולו. כמו שאמרו
 רבותינו אין הגד שולט על צרי' פחומה מכשעורה. וי"מ לפי שהכנים
 היו צעוצי על הארץ כמו שיש צמדרש והמכשפים כיון שלא עמדו על הארץ
 אלא צאויר לא ה' להם כח צכשפים שלהם: ויהי הכנם באדם ובבהמה.
 לומר שהיתה גם צחרטומים: (טו) ויאמרו החרטומים אל פרעה
 אצבע אלהים הוא. כתב ר' אברהם צשציל שעשו כמעשה אהרן צתנין
 ודס וצפרדע ולא יכלו עתה לעשות אמרו לפרע' שלא צלה המכה על
 די אהרן צעצור ישראל רק מכת אלהים היא כפי מערכת הכוצצים כי
 פרעה לא כיחש הצורא רק השס שהזכיר לו משה והציא ראי' שלא אמרו
 אצבע ה' אלהים שהוא אלקי ישראל כאשר אמר פרעה צמכת הצפרדעים
 העתירו אל ה' ועוד הציא ראי' כי משה לפרעה דצר מכת היאור ולא
 הזכיר לו תחלה מכת הכנים. וכתב הרמצ"ן כי אין דצרו נכונים כי
 המקרה אינו נקרא אצבע אלהים רק המכה אשר צלה מלתו צעונש היא
 נקראת יד ואלצבע כדכתוב לא ידו ננעה צנו וירא ישראל את ה' הגדולה
 ומה שלא אמרו ה' כי פרעה ועצדיו לא יזכירו השס המיוחד רק דצדרס
 עכ משה צעצור שהוא מזכירנו להס ומה שאמר שלא הודיעו מכת הכנים
 ודאי לפני פרעה הכה אהרן לעפר הארץ כאשר זרק משה פית הכצסן
 לפניו אלא שלא התרה צו תחלה אצל הענין כפשטי' צעצור שהזכירו
 החרטומים שהיתה מכה מלת השס הודו צמעשה אהרן ועל כן לא קראו
 להס מכאן ואילך כי לא עמדו אחרי כן החרטומים לפני משה צמכת
 הערוצ ולא צשאר המכות אע"פ שהתרה צהס תחלה וכדי למעט הענין
 אמרו אצבע אלהים ולא אמרו ד ה'. ומה שכתוב צמכת שחין ולא יכלו
 לעמוד לפני משה לא שצאו לעמוד לפניו לעשות שחין אלא צשציל שאמר
 ויחוק ה' את לב פרעה הזכיר תחלה שלא היה אדם יכול לעמוד לפניו
 שיחוק לבו ולכך נרפה לבו אלא שה' חזקו: (יז) וגם הארמה אשר הם
 עליה. לרצות המקומות שאין שס צתים: (יח) והפליתי ביום ההוא.
 ודאי כל המכות לא היו נוגעות לישראל אלא צשציל שהערוצ ה' משלחת
 חיות רעות והי' מן הראוי שיתפשטו צכל הארץ אמר והפליתי וכן דצדר
 אמר כן לפי שדרך להתפשט צכל המקום ואמר והפליתי את ארץ גושן
 כולה כי רוצה של ישראל הדריס צה: כי אני ה' בקרב הארץ. כתב
 ר' אברהם דרך מנהג המלכים לעמוד צאמצע מלכותם להיותן קרוב אל

קצו
פי' הטור
וארא
על התורה

הקטנות כאשר צרא השם לב האדם שהיא מלך על כל הגוף באמצע הגוף: (יט) ושמתו פדות בין עמי ובין עמך. שאף בכל ארץ מזרים אם ימלאו החיות איש עברי לא יזיקוהו כאשר יזיקו המזריים: (כב) כי תועבת מצרים. י"מ כי משה כתב בן לננות ע"ז אלז הוא אמר לפרעה אלתי מזרים ואמר בן על צורת טלה שהיו עובדים לו: (כד) העהירו בעדי. כתב ר' אברהם כי מלת העתירו צעדי היתה ראוי להקדים כי אמר העתירו צעדי ותסור המכה ולו אשלח אתכם לזנוח צמדנר רק על תנאי שלא תרחיקו ללכת יותר מדרך ג' ימים: (כה) וסר הערוב מפרעה מעבדיו ומעמו מחר. לפי שבמכת הפרדעים שאל פרעה מחר לפיכך אמר משה גם צוה יתפלל שיסור מחר ולא מתו כאשר מתו הפרדעים כמו שאמרו חז"ל שלא יבנו מעורן. ולפי הפשט השאלים שסרן היאור רצוי הפרדעים כדי להכותם צהם וכשנשתלקה המכה הולך להמיתם אלז הערוז שלא צרא חדשה אלז שנשתלמו מנוקומם כשסרה לא המיתם אלז השיבם למקומם:

ט (ג) הנה יד ה' הויה. דרשו רבותינו שעל היס לקו נ' מכות

דכתיב וירא ישראל את ה' הגדולה

באמצע לקו י' מכות הרי על היס לקו נ' מכות ואע"פ שבמכת כניס לבד כתיב אלצע אללים היא הכי פי' עד עתה היינו סצורים שכל י' המכות היו ע"י כשפים ועתה אנו רואים כי אלצע אללים היא ואע"ג דצדנר כתיב יד י"מ משום שהוא רמוז לה' מיניס הכתובים צפרשה צסוסים צחמורים צגמלים צצקר וצלאן וחשיב כמו ה' מכות. וק' לא הי' לו לכתוב צו יד שהי' רומזת לנ' מכות ונ"ל כשאומר יד או אלצע סתם רומז להרצה מכות אלז הכל כיון שמפורש הנה יד ה' הויה במקנך לין לדורשו אלז על מה שמפרש ולא יותר: במקנך אשר בשדה. פירש"י שלא גזרה גזירה אלז על אותן שבשדות. ורובל לומר שכל אותן שבשדות מתו והמתים אח"כ צברד היו מאותן שהיו בצית צשעת הדנר. והרמב"ן כתב שדינר הכתוב צהוה וגם אותן שבצית מתו כדכתיב וימת כל מקנה מזרים ואומר כל אע"פ שלא מתו אלז הרוב כי רובו ככולו. וי"מ וימת כל מקנה מזרים כלומר כל המת הי' ממקנה מזרים כי ממקנה ישראל לא מת אחד וצעבור שהי' תועבת מזרים כל רועה לאן הרחיקו המקנה מהם לגבול ארץ גושן ומתערב המקנ' עם מקנה ישראל ואעפ"כ לא מת ממקנה ישראל עד אחד. אי נמי צשציל שהדנר משינוי האויר וראוי שיתפשט צכל פלך רק שהשם עשה עמהם להפליא: (ח) ויאמר ה' אל משה ואל אהרן קחו לכם מלא הפניכם פיח הכבשן. כתב ר' אברהם לא הזכיר צמרלה הזאת לשלח את העם כי לא עמדה הרצה: (ט) והי' לאבק. לדברי רבותינו הי' הפיח אלז מתפשט צכל ארץ מזרים והיה זה האבק צכל מקום שיוורד על האדם והצהמה שחין אלצעצועות כי הי'

קעת

על התורה

וארא

פי' הטור

חס שורף ואולי ה' הרוח מכניסו בכל מקום גם בצנתיס ואין מניל וכן ירד פעמים רבות צימי הצנרות כדמות הצק צרדת הטל. ויתכן עוד לומר על דרך הפשט יס' לצק שיס' הצק אשר יעשה מן הפיח במקומו נותן שחין על כל מזרים שהלקה את האויר לעשות כן וגזירת עליון הוא: (יא) ולא יכלו החרטומים לעמוד. כי צושו ונכלמו ליראות צחון ונסגרו צחדריהם: (יב) ויהזק ה'. יתכן כי צמכות הראשונות ה' החרטומים מחזקים לבו להתפאר צחכמתם ועתה אינם צאים לפניו ואין מי שיחזק לבו לכן כתיב ויחזק ה' את לבו. כתב ר' אברהם לא ציקס פרעה שיעתירו בצצילו שלא עמדה ממכה ואין ללמוד ממכה ראשונה שעמדה ז' ימים שכך עמדה כל מכה ומכה כי אחר הפסוק נרדוף וידוע כי מכת הדבר היתה שעה אחת והנה מכת החשך היתה ג' ימים על כן אין לנו דרך לידע צאיה מודש צשנה התחילו המכות רק אם הוא קצלה ציד חכמינו הקדושים קבלנו ושמענו: (יג) השכם בבקר. כתב ר' אברהם לא הזכיר צמקום הזה הנה יולא המימה ואולי ה' נורף אחר: (יד) את כל מגפותי. קורא הצד מגפותי לפי שה' משותף צמכות רבות קולות ומער וצד ואס ולא ה' בכל המכות שפחד פרעה מהס כמו מוזאת שאמר ה' הצדיק: (יו) עודך מהתולל בעמי. פי' ר' אברהם משתבח מלשון סלסלה ותרוממך והוא כפול כי הוא מגורת סולו לרוב צערצות. וי"מ כי פירושו מתחזק מגורת מסילות לצית ה' וצמקו' אחר כתיב מסעוד לצית ה': (יח) אשר לא היה כמורו במצרים. משמע דוקא צמזרים אלל יש מקומות אחרות שירד עליהם כן כענין שנאמר וה' המטיר עליהם אצנים גדולות מן השמים אלל צארן מזרים שאין הגשמים יורדים ולא צרד היה פיימא צעיניהם גדול: למן היום הוהרה ועד עתה. לאו למימר דערס הוסדה העיר ה' צה אלל פי' שלא ראו כן אצותיהם: (יט) ועחה שלח העז. כל אלה דברי השס למשה וצידוע שמהס אמר לפרעה כל דצר השס ולא הונרך להאריך אלל אמר הירא את דצר ה' שאמר להס משה. ולפירש"י שלא ה' הדצר אלל צמקנה צצשדה א"כ למה לא הזכירוס תחלה שיכניסוס לצתים כמו שעשה צצרה. וי"ל לפי שאלו הכניסוס לא ה' מולא הדצר מה להכותם אלל צצרה ה' מכה צצילנות וצעשז האדמה שעליהם היתה עיקר הגזירה לכך הזכירס להניל הצהמות: (כג) ויש משה את מטהו על השמים. פי' ר' אברהם הוא האויר וכמוהו על פני רקיע השמים: ותהלך אש ארצה. הפך מתולדותה שתולדה לעלות למעלה: (כו) רק בארץ גושן אשר שם בני ישראל לא היה ברד. צעצור שנטה ירו על השמים והוריד צצרה ראוי ה' שירד גם על ארץ גושן שאוירה מארץ מזרים ועל כן פי' הכתוב שנילל ארץ גושן צעצור ישראל: (כז) ה' הצדיק. שמת צצרה ודס הצל להכות לחצירו לא יזכירו קודס והקצ"ה הזכירונו לאמר שלח העז: ואני ועמי הרשעים.

קעט פ'י הטור **וארא** על התורה

שלא השגחנו לאזהרתו: (בט) כצאהי ארת העיר אפרוש. כתב הרמב"ן על דרך הכשע הי' משה מתפלל צביתו ורק צפעס הזאת רנה להיות כפיו פרושות אל השמים ויחללו הקולות והצד מיד ולא יתכן לעשות כן צעיר. ורבותינו שדרשו שלא הי' מתפלל לפי שהי' מלאה גילולים יתכן לפרש לפי שפרעה ציקש ממנו שיתפלל מיד הוורך לפרש לו כי אי אפשר לו להתפלל צעיר. וי"מ כלאתי את העיר כלאתי מאתך ללכת אל העיר: (ל) ואחה ועבדיך ידעתי כי טרם תיראון. פי' רצינו סעדי' שהוא דצק לפסוק שלאחריו והפשתה והשעורה נוכחה פי' שהודיעו כי טרם התשובה הפשתה והשעורה נכתה וזה אין תקנה אצל מלאן ואילך אל תירא כי לא ישמית הצד. ור' אברהם פי' שהוא חסר מלת זה פי' טרם זה שאפרוש כפיו תיראון כלומר עד שלא תסור המכה ומשתסור תחזור למרדכס ועל כן כתיב אחריו ויבד לצו הוא ועצדיו ואין כן צמקוס אחר. והרמב"ן אמר אין לריכין לחסר הפסוק אלא יש לפרשו על המכות שאמר לו ידעתי מכס כי לעולם טרם תסור המכה אתם יראים ומשתסור תשובו ותמרדו; (לא) הפשחה והשעורה נוכחה. כתב הרמב"ן איני יודע למה נכנסו צ' הפסוקים אל המקום הזה טרם השלים משה תפלתו ולפי' ה"ר סעדי' נראה שהס מדצרי משה אצל הוא הקשה על פירושו כי הצד הכה כל עשז ולא נמלטו החטה והכוסמת אלא צשציל שהן אפילות ולא נמחו או מפני קטנותן לא נפסדו כי עוד תזמחנה וא"כ אפי' ירד עליהם הצד ימים רבים לא יזיק ואין צורך להודיע מה נפסד ומה לא נפסד כי צסור הצד יראה וכתב ועל דעתי כי הס דצרי משה אל פרעה ידעתי כי טרם סור המכות תיראו ואחרי כן תשובו לאולתכם אצל הפשתה והשעורה נוכחה והחטה והכוסמת שהיא לכל חייתכם לא נכו צמכה הזאת אצל הס ציד האלהים לאצדס מכס את תשובו ותחטאו לפניו ורמו להס מה שנאמר אחרי כן ואכל את יתר הפליטה: (לב) כי אפילות הגה. פירש"י פלאי פלאות נעשו צהן וק' והלא מפורש שמה שלקנו פשתה ושעורה צשציל שהיו אציב וגבעול הא לאו הכי לא נפו הרי שכל העשצים והירקות לא נכו. ואפשר אע"פ שלא הכוס הצד לקו צשצפון וירקון והיו הפלא שאלו לא לקו כלל. יש מקשים לפי שאמרו שכל מכה היתה משמשת חדש רציע החדש היתה המכה וג' רציעים הים מתרה צהס א"כ כשתמנה למפרע מניסן שאז ילאו שהי' צו מכת צבורות תמוא שמכת הצד היתה צצצת והאיך היתה השעורה צצצת והא אפילו ארץ ישראל שהיתה ממחרת לצל פירותי' צצורת היו מונאים צה שעורים צפסח לצורך העומר לכך מפרשים שכל המכות נעשו צי' שצועות ויצוא מכת הצד צאדר ואפשר צצמארים מפני שהי' שותה מים ממימי נילוס ולא היתה חסרה מים מעולם והי' צה חוס היתה ממחרת לצל פירותי' יותר: (לד) וירא פרעה כי חדל המטר והברד והקולות. וצפסוק שלפניו כתיב צהפך

פי' הטור **בא** על התורה **קפ**

ויחדלו הקולות והצדד ומטר לא ניתך ארצה לפי שמהם צקול תפלתו חדלו הקולות וצפרוש כפיו חדל הצדד והמטר אזל פרעה ראה תחלה הפסק המטר והצדד ואחר כך ידע צקולות: ויזכר לחטוא. אע"פ שאמר חטאתי הוסיף עתה לחטוא: ויכבד לבו. אע"פ שפחד צו המכה יותר מצראשונות אעפ"כ חזק לצו: הוא ועבדיו. הזכיר עצדיו לפי שמקובלים היו ש"י מכות ילקו על ידי משה וצדד ה' מכה שזיעית וה' צה ד' מכות. צדד. ואש. וקולות. ומטר יהיו סצורים שבהם נשלמו עשר מכות ולכך הכזידו הם לצם ועל כן כשהתרה משה אחרי כן צמכת ארצה אמרו עד מתי יהי זה לנו למוקש שהיינו סצורים שכבר נשלמו י' מכות ועדיין הוא מתרה בצחרות א"כ אין לדבר סוף על כן פחדו ואמרו שלח את האנשים. אי נמי לפי שאמר משה אתה ועבדיך ידעתי כי טרם תיראהו צל לומר כי ה' כדבר משה כי הוא ועבדיו הכזידו לצם:

פרשת בא

י (א) בא אל פרעה כי אני הכבדתי את לבו.
 הודיעו הקצ"ה שאף על פי שכבר רך לבו והתודה על עונו אני הכבדתי את לבו: למען שירי. למען שאשית אותותי אלה בקרבו וידעו את גבורתי ולא שאענישם יותר מפני הכבוד הזה: (ב) ולמען תספר. דבר למשה בשביל כל ישראל פי' תספר אתה וכל ישראל והזכיר כבוד לצ עצדיו בשביל שכתוב למעלה ויכבד לבו הוא ועבדיו וזה המעמד הודיע הקצ"ה למשה מכת הארצה ושיתרה זה לפרעה כי למה אמר לו צל אל פרעה אם לא שיאמר לו כלום ולא סיפר הכתוב אלא דברי משה לפרעה וקילר צדיצור השם למשה וכן דרך המקראות פעמים מקלר צוה ופעמים צוה. וצמדרש אלה שמות רצה דורש שהודיעו צרמו מדכתיב למען תספר באזני צנך וצן צנך זאת מכת הארצה כמה דתימא עלי' לצניכס ספרו וצניכס לצניכס: (ג) ויבא משה ואהרן. כתצ"ר אצרהס ידוע כי בכל המכות צל אהרן עם משה כי הוא המליץ אזל הזכיר עתה משה ואהרן צעצור שצויה פרעה להשיב את שניהם ויגרשם בצחרונה מה שלא עשה כן בכל המכות: (ד) הגני מביא מחר. כתצ הרמז"ן י"מ שימים רצים ה' צין מכת צדד למכת ארצה מדכתיב כל עץ הנומח לכס ועל דעתי לא ה' ציניכס רק ימים מועטים כי משפט המזרים לא ה' אלא י"צ חודש וכן כתיב הפלטה הנשארת לכס מן הצדד אלמא בצוהה שנה עצמה ה' אלא הצדד ה' צחדש אחר ולא קודם לכן כי ה' השעורה אציב והחטה אפילה ולא הוצק הצדד כי אם יכנה תחזור ותצמח ועדיין לא פרחה הנפן ולא הגלו האילנות ולכן אמר הכתוב ואת כל עץ השדה שצר כי שצר הענפים שלא מלא צהס פירות ואחרי כן צחדש ימים צניסן צמחה החטה והכוסמת